

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 4 lipca 2017 r.

Poz. 3059

UCHWAŁA NR XLI/914/17 RADY MIEJSKIEJ WROCŁAWIA

z dnia 22 czerwca 2017 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego programu opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017-2020"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, 1579 i 1948 oraz z 2017 r. poz. 730 i 935) w związku z art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.¹⁾), Rada Miejska Wrocławia uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się "Gminny program opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017-2020", stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Wrocławia.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej Wrocławia:
J. Ossowski

---

¹⁾Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2015 r. poz. 397, 774, i 1505 oraz z 2016 r. poz. 1330, 1887 i 1948.

Załącznik
do uchwały nr XLI/914/17
Rady Miejskiej Wrocławia
z dnia 22 czerwca 2017 r.

„Gminny program opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020”

Sporządzający:

Prezydent Wrocławia

Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu

Wrocław

SPIS TREŚCI

Wstęp

1. Podstawy prawne *Gminnego programu opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020*
2. Uwarunkowania zewnętrzne opieki nad zabytkami
  1. Uregulowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami
    1. Ustawowe formy ochrony zabytków
    2. Ochrona zabytków wynikająca z prawa międzynarodowego
    3. Ochrona zabytków wynikająca z pozostałych przepisów
  2. Organy ochrony zabytków
  3. Założenia polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
    1. *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014–2017*
    2. Inne rządowe dokumenty strategiczne dotyczące problematyki ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
    3. Infrastruktura informacji przestrzennej o zabytkach
  4. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w wojewódzkich dokumentach strategicznych
    1. *Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego*
    2. Inne dokumenty strategiczne województwa poruszające problematykę ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
3. Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zabytkami
  1. Zasób zabytkowy Wrocławia
  2. *Gminny program opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020* a dokumenty programowe Gminy Wrocław
  3. Ochrona zabytków Wrocławia – stan prawny
    1. Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO
    2. Pomniki Historii
    3. Rejestr zabytków
    4. Park kulturowy
    5. Lista Skarbów Dziedzictwa
    6. System ochrony krajobrazu kulturowego gminy w dokumentach prawa miejscowego
    7. Gminna ewidencja zabytków Wrocławia
  4. Miejski Konserwator Zabytków
  5. Działalność instytucji kultury związanych z ochroną zabytków miasta, dla których organizatorem jest Gmina Wrocław
4. Założenia programowe
  1. Priorytety polityki gminnej związanej z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami oraz kierunki działań
Gminnego programu opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020

2. Zadania planowane na lata 2017–2020
  1. Zarządzanie Parkiem Kulturowym „Stare Miasto”
  2. Zarządzanie obszarem wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO
  3. Dotacje z budżetu Gminy Wrocław na prace konserwatorskie przy zabytkach
  4. Ochrona zabytków w kolejnych edycjach Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego
  5. Program ochrony zabytków architektury powstałych po 1945 r.
  6. Program ochrony zabytków przemysłowych
  7. Program ochrony zabytków militarnych
3. Prowadzenie Gminnej ewidencji zabytków Wrocławia.
4. Realizacja założeń polityki społeczno-gospodarczej Wrocławia
5. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w programach i projektach miejskich związanych z rewitalizacją miasta
6. Pozostałe projekty prowadzone przez Gminę Wrocław związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami miasta

5. Finansowanie

1. Dofinansowanie z budżetu Gminy Wrocław
2. Dofinansowanie z budżetu państwa
3. Dofinansowanie z budżetu województwa dolnośląskiego
4. Fundusze Unii Europejskiej
- 5.5 Fundusze norweskie i fundusze EOG
6. Ulgi podatkowe
7. Finansowanie zadań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego a dokumenty finansowe miasta.

Podsumowanie

Wstęp

Ochrona zabytków stanowi jedno z zadań nałożonych na jednostki samorządu terytorialnego na mocy Ustawy o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 446) oraz Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.). Obliguje ona wójtów, burmistrzów i rezydentów miast m.in. do prowadzenia gminnych ewidencji zabytków czy uwzględniania ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym.

Materialne dziedzictwo kulturowe stolicy Dolnego Śląska stanowi jeden z najciekawszych i najcenniejszych zbiorów. Wrocław wyróżnia się na tle innych miast zarówno liczbą obiektów, jak i ich różnorodnością, bogactwem typologicznym oraz bardzo wysokimi w skali kraju wartościami zabytkowymi. Ze względu na ten stan rzeczy, działania Gminy Wrocław w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w szeroki sposób obejmują i rozwijają ustawowo narzucone obowiązki, co przejawia się m.in. w powołaniu funkcji Miejskiego Konserwatora Zabytków i prowadzeniu Biura, które działa zgodnie z kompetencjami przekazanymi Prezydentowi Wrocławia przez Wojewodę Dolnośląskiego, finansowaniu ochrony zabytków w postaci dotacji celowych i podmiotowych, realizacji zadań Gminy, związanych z odnową, utrzymaniem i rewitalizacją zabytkowych obszarów miasta zarówno w warstwie technicznej, jak i społeczno-gospodarczej, współpracy ze środowiskami zawodowymi i naukowymi, a także prowadzeniu działań związanych z promocją wrocławskiego dziedzictwa jako waloru turystycznego miasta.

Przyjęcie *Gminnego programu opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020* z jednej strony stanowi zatem wypeł-

nienie obowiązku Prezydenta Wrocławia wynikającego z ww. ustawy, z drugiej zaś jest niezbędnym i koniecznym działaniem, polegającym na planowaniu, kształtowaniu i stymulowaniu aktywnej polityki gminnej w tym zakresie, wynikającym z troski o stan i kondycję wrocławskiego dziedzictwa. Świadczy również o potrzebie aktywnego zarządzania dziedzic-

twem kulturowym Wrocławia, utrwalania jego wartości zabytkowych, stymulowania jego rozwoju, a także podejmowania planowych działań dotyczących inicjowania, koordynowania i wspierania jego badań, dokumentowania i inwentaryzacji.

Niniejszy *Program* kontynuuje niektóre założenia *Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2010–2013*, który został przyjęty Uchwałą Nr L/1468/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 maja 2010 roku, jak i zawiera nowe w stosun-

ku do jego treści podejście i elementy. Jako zasadnicze założenia poprzedniego programu przyjęto m.in. dążenie do zachowania w maksymalnym stopniu substancji zabytkowej obiektów architektonicznych i tkanki miejskiej, obejmowanie

opieką zabytków bez względu na stan ich zachowania, promowanie działań polegających na prowadzeniu adaptacji i modernizacji budynków zabytkowych lub wprowadzania nowych funkcji odpowiednich dla charakteru budynku, a także

wspieranie pozytywnych działań właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, zaś w razie konieczności - podejmowanie działań zdecydowanie dyscyplinujących (pkt 7.1 *Programu...na lata 2010-2013*). Wskazywano w nim także

strategiczne dla ochrony wrocławskiego dziedzictwa zadania, które zostały zrealizowane w trakcie trwania Programu w latach 2011-2013 i kontynuowane w latach 2014-2016. Do wówczas wyznaczonych zadań zaliczono działania dotyczące

zabytkowego mieszkaniowego zasobu gminnego: „Program 100 kamienic” (od 2011 r. „Program Rewitalizacji Wrocławskich Kamienic”), realizowany przez Zarząd Zasobu Komunalnego i nadzorowany przez Biuro Miejskiego Konserwatora

Zabytków (pkt 7.1.1), program budowy i modernizacji komunalnych budynków mieszkalnych, obejmujący uzupełnianie historycznych układów urbanistycznych nową zabudową z poszanowaniem ich struktury, a także, przy istniejących obiektach, podnoszenie poziomu ich standardu poprzez wykonywanie przyłączy c.o i węzłów cieplnych, rozprowadzanie instalacji cieplnych, elektrycznych, wodno-kanalizacyjnych, odgromowych, domofonowych i RTV (pkt 7.1.2). Wdrażano

udzielanie dotacji na prace przy zabytkach z budżetu Gminy Wrocław, w tym udzielanie dotacji w ramach finansowania zadań publicznych z zakresu dóbr kultury (pkt. 7.1.3 i 7.1.4).

Wśród bardziej szczegółowych zadań poprzedniego *Programu...* praktycznie wszystkie zostały zrealizowane. Zakończono w zasadzie utworzenie Ścieżki Kulturowej Czterech Świątyń (pkt 7.1.5), rewaloryzację Synagogi Pod Białym Bocianem

(pkt 7.1.6), rewitalizację rynku na Psim Polu (pkt 7.1.7). Wiele zadań związanych z działaniem rewitalizacji Przedmieścia Odrzańskiego zostało wykonanych, w tym podejmowanie akcji z zakresu działań społeczno-gospodarczych związanych z

ożywieniem dawnych traktów handlowych na tym przedmieściu, wprowadzeniem programu „Witryny Nadodrza - okno na świat”, czy realizacją Centrum Zawodowego Krzywy Komin (pkt 7.1.8). Zrealizowany został program rewaloryzacji obiektu wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO - Hali Stulecia (pkt 7.1.9), w znacznym stopniu wykonano także rewaloryzację budynków tworzących zespół budowlany obecnego kampusu EIT+ na Pracach Odrzańskich (pkt 7.1.10). Zrealizowano także zadania, uwzględnione w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym (pkt 7.1.11): wykonano projekty zagospodarowania wielu wnętrz międzyblokowych w zabudowie zlokalizowanej na wartościowych obszarach zabytkowych, zrealizowano rewitalizację nabrzeży Wysp Odrzańskich oraz Promenady Staromiejskiej, wykonano w dużym zakresie rewaloryzację Parku Szczytnickiego, wyremontowano budynek schronu proj. Richarda Konwiarza przy ul. Stalowej 62

lokalizując w nim siedzibę Archiwum Urzędu Miejskiego we Wrocławiu, zakończono remont Stadionu Olimpijskiego, przebudowano siedzibę Muzeum Architektury we Wrocławiu (jednak bez rozbudowy obiektu), a także zmodernizowano zabytkowe obiekty ogrodu zoologicznego. Wykonano wiele prac związanych z rewaloryzacją założen zieleni (Park Brochowski, Park Staromiejski, Park przy pl. Staszica i Park Stanisława Tołpy), a także zabytkowe założenia ogrodowe o mniejszej skali (pkt 7.1.13). W ramach innych działań, związanych z promocją wrocławskiego dziedzictwa kulturowego oraz tworzeniem dokumentacji zabytków, ukończono tworzenie Gminnej ewidencji zabytków Wrocławia (pkt 7.2.1), roz-poczęto wprowadzanie danych związanych z elektronicznym udostępnianiem informacji związanych z tą ewidencją (pkt 7.2.2 i 7.2.3), zorganizowano oraz sfinansowano wydanie Leksykonu Architektury Wrocławia (pkt 7.2.6), a także wpro-wadzono kategorię związaną z ochroną obiektów zabytkowych w ramach konkursu „Piękny Wrocław” (pkt 7.2.8). W

mniejszym stopniu zrealizowano takie zadania wyznaczone w *Programie...*, jak prowadzenie działalności informacyjnej (pkt 7.2.5), polegającej na informowaniu właścicieli obiektów w postaci programu wydawniczego, promującego właściwe i pozytywne działania przy obiektach zabytkowych - jak dotąd tego typu publikację przygotowano dla obszary parku kul-turowego Wrocław Stare Miasto. Zweryfikowano realizację programu związanego z dokumentowaniem, rejestrowaniem, opisywaniem i zachowywaniem elementów architektonicznych i wyposażenia wnętrz, traconych na skutek prowadzonych remontów budynków zabytkowych (pkt 7.2.7), rozpoczęto także rewaloryzację Wrocławskiego Toru Wyścigów Konnych (pkt 7.1.11). Reasumując, poprzez wyliczenie powyżej praktycznie wszystkich punktów zawartych w Gminnym programie opieki nad zabytkami na lata 2010 - 2013 i wskazanie stopnia ich realizacji można stwierdzić, że zostały one zrealizowane w dużej mierze i z sukcesem, zaś okres ich wykonania obejmował lata obowiązywania Programu (2010 - 2013) oraz lata 2014 - 2016.

W ramach zadań zrealizowanych przez Gminę Wrocław bardziej szczegółowo należy omówić zadanie związane z udzieleniem dotacji na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich zabytków ruchomych i nieruchomych wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków. Łączna kwota tych dotacji jest najwyższa w województwie i jedna z wyższych w kra-ju w porównaniu z nakładami przeznaczanymi na takie cele przez inne miasta. Od 2010 r. z budżetu Wrocławia udzielono kilkuset dotacji (corocznie na kwotę wynoszącą od 10 do 12 mln zł). W grupie tej mieszczą się prace od wielu lat prowa - dzone przy praktycznie wszystkich wrocławskich kościołach, wpisanych do rejestru zabytków oraz zespołach sakralnych i klasztornych (klasztór Urszulanek, kościoły: św. św. Jakuba i Wincentego, Uniwersytecki, św. Macieja, św. Marii Magda - leny i św. Elżbiety wraz z epitafiami, Najświętszej Marii Panny na Piasku, św. św. Stanisława, Doroty i Wacława, św. Wojciecha, św. Henryka, św. Anny w Widawie, św. Michała Archanioła, św. Łazarza, św. Marcina i inne). W grupie dotowany - ch prac znajdują się także te prowadzone przy budynkach mieszkalnych i zespołach kamienic (kamienice przy ul. Kate-

dralnej, w Rynku i przy pl. Solnym, zespoły kamienic przy ul. Norwida, Podwału i pl. J. Piłsudskiego na Karłowicach, przy ulicach: Smoluchowskiego i Kazimierza Wielkiego, Piotra Skargi i Kościuszki), obejmują także zabytki techniki i komunikacji oraz obiekty militarne (wagon tramwajowy Konstal, holownik parowy Nadbor, fort piechoty przy ul. Pełczyńskiej). Zrealizowano także takie zadania, jak realizację Centrum Historii Zajezdnie przy ul. Grabiszyńskiej. Kontynuowane są działania związane z remontem budynków zlokalizowanych na terenie osiedla WuWA, wraz z trwającą inwestycją rewitalizacji zieleni i przestrzeni publicznych założenia. Dzięki wsparciu prac prowadzonych w latach 2010–2016 w dobrym stanie znajdują się również zabudowania większości wrocławskich dworców kolejowych. Przeprowadzono prace przy zabytkowych założeniach zieleni, w tym w Parku Szczytnickim wraz z Kolumną Wilhelma i finansowym udziałem miasta w realizacji rzeźby Diany, Promenadzie Staromiejskiej na wszystkich odcinkach (z wyjątkiem ob. Wzgórza Partyzantów) wraz z placem mieszczącym pomnik Mikołaja Kopernika; zrealizowano remont Bulwaru Dunikowskiego oraz Marii i Lecha Kaczyńskich.

Priorytety oraz kierunki działań wyznaczone w niniejszym dokumencie z jednej strony są wynikiem lokalnej specyfiki

ochrony zabytków i opieki nad zabytkami we Wrocławiu, z drugiej strony warunkują je wyżej wskazane, już zrealizowane inwestycje i projekty. Należy uznać, że dzięki wieloletniemu systematycznemu wsparciu finansowemu i organizacyjnemu

sakralne dziedzictwo Wrocławia znajduje się w dobrym stanie. Wobec ograniczonej liczby obiektów jednostkowo wpisanych do rejestru zabytków, została wyremontowana również znaczna liczba kamienic. Zabytkowe założenia zieleni oraz

przestrzenie publiczne będące własnością gminną i zlokalizowane w centrum miasta (poza wyjątkami, które planuje się

zrealizować w latach 2017–2020), zwłaszcza Promenada Staromiejska i tereny Wysp Odrzańskich, znajdują się w dobrym stanie. Generalnie rzecz ujmując, dobra kondycja znacznej części zasobu zabytkowego Wrocławia na obszarze Starego

Miasta i bezpośrednio z nim sąsiadujących terenów pozwala wskazać kierunek dalszych działań, które mogą objąć te gru-

py zabytkowych obiektów i obszarów miejskich, które wcale lub jedynie w niewielkim stopniu były do tej pory przedmiotem działań gminy. Takie sformułowanie kierunków planowanych prac związane jest również z przesunięciem zaintereso-

wania i oczekiwań społecznych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego Wrocławia.

Działania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami planowane na lata 2017–2020 mają więc, w większym

stopniu niż w latach 2010–2016, dotyczyć ochrony zabytków poprzemysłowych i zabytków techniki, najmłodszych zabytków Wrocławia powstałych po 1945 r., a także obszarów oddalonych od centrum miasta, w tym obszarów zabytkowych

wrocławskich osiedli mieszkalnych oraz miejsc, które dla poszczególnych osiedli i dzielnic pełnią funkcje przestrzeni pu-

blicznych czy lokalnych centrów urbanistycznych. W dalszej kolejności planowane działania będą dotyczyły obiektów związanych z obronnością i komunikacją. Dla realizacji wyznaczonych celów rozpoczęte będą m.in. działania polegające

na rozszerzeniu katalogu dotacji udzielanych z budżetu gminy poprzez skonstruowanie nowych programów dotacyjnych.

W celu umożliwienia mieszkańcom szerszej partycypacji w działaniach na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego Wrocławia w kolejnej edycji Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego planuje się wprowadzić, początkowo jako program pi-

lotażowy, odrębną pulę środków przeznaczonych na projekty związane z podniesieniem lub odzyskaniem wartości zabytkowych obiektów i obszarów ujętych w Gminnej ewidencji zabytków Wrocławia. Funkcjonowanie i zasady działania programu zostaną określone w zasadach Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego.

Kolejnym kierunkiem działań, który należy uwzględnić w niniejszym dokumencie, jest uwzględnienie w działaniach gminy związanych z planowaniem przestrzennym i zagospodarowaniem oraz użytkowaniem obszarów zabytkowych w większym stopniu krajobrazowego podejścia do ochrony wrocławskiego dziedzictwa urbanistyczno-architektonicznego.

Wyżej zarysowane kierunki nie oznaczają jednak zarzucenia dotychczas prowadzonych działań – w tym dotowania prac przy budynkach wielorodzinnych w zabudowie pierzejowej indywidualnie wpisanych do rejestru zabytków, prac przy za-budowaniach i przestrzeni osiedla WuWA, prac zgłaszanych przez związki wyznaniowe i organizacje pozarządowe (zwłaszcza wobec dużych potrzeb związanych ze stanem, dokumentacją i inwentaryzacją zabytków ruchomych).

1. Podstawy prawne *Gminnego programu opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020*

Obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami przez samorzady wojewódzkie, powiatowe oraz gminne wy-

ka z zapisów Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późniejszymi zmianami). Artykuł 87 tej ustawy określa obowiązek sporządzania takiego programu raz na

cztery lata, wskazuje potrzebę zaopiniowania go przez wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz sporządzenia sprawa-wozdania z jego wykonania po dwóch latach.

Gminny program opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020 stanowi element polityki samorządowej dotyczącej ochrony zabytków miasta na najbliższe cztery lata. Zgodny jest także w swych założeniach ze strategicznymi dokumenta-

mi rządowymi, samorządowymi na poziomie wojewódzkim i powiatowym oraz dokumentami strategicznymi miasta Wrocławia.

Zadania sformułowane w niniejszym programie w większości wpisane są w projekty miejskie związane z rewitalizacją wybranych obszarów i wynikają z przyjętych przez Gminę Wrocław programów dotacji udzielanych na prace przy obiektach zabytkowych oraz z kompetencji i zadań Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków. Uwzględnione są także w programowych dokumentach finansowych miasta.

2. Uwarunkowania zewnętrzne opieki nad zabytkami

1. Uregulowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

1. Ustawowe formy ochrony zabytków

Ochrona dziedzictwa narodowego, stworzenie warunków upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej

źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju jest – zgodnie z art. 5. i 6. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej – konstytucyjnym obowiązkiem Państwa. Art. 82 Konstytucji zakłada natomiast dbałość o zabytki i ich wartości

niematerialne, które stanowią dobro wspólne. Ustawowym zadaniem samorządów jest również wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków (art. 7, ust. 1, pkt 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, tekst

jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 1515). Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst

jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późniejszymi zmianami) stanowi natomiast podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce.

Obowiązujące w Polsce przepisy rozróżniają pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Zgodnie z definicją ustawową, ochrona zabytków polega m.in. na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu

zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnianie

zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska. Z kolei opieka nad zabytkiem sprawowana jest

przez jego właściciela lub posiadacza i polega na prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku w zgodności z cytowaną ustawą; zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku oraz jego otoczenia w jak najlep-

szym stanie, korzystaniu z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku, popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcia zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej, formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania etc. Zgodnie z definicją ustawową, przez zabytek rozumie się nieruchomość lub rzecz ruchomą, a także ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia,

których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Za zabytki nieruchome (nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości) uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji. Za zabytki ruchome (rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych) uznaje się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Zabytkami archeologicznymi (zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem) są pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, pla-cu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W art. 7. Ustawy zdefiniowane zostały obowiązujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków; sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113, poz. 661);
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, na którą wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, którą prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;
- uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego;
- utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W kompetencjach władz samorządów gminnych znajduje się możliwość realizacji form ochrony zabytków w postaci utworzenia parków kulturowych, a także prowadzenie Gminnej ewidencji zabytków. Na jej podstawie, obowiązkowo dokonuje się ustalenia ochrony m.in. w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w decyzjach o warunkach

zabudowy i decyzjach lokalizacji celu publicznego, a także prowadzenie uzgodnień realizacji inwestycji zgodnie z zapisami art. 39 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2016 r., poz. 290). Ostatni z wymienionych zakres

działań został przekazany Gminie Wrocław na mocy Porozumienia z dnia 5 września 2011 r. zawartego pomiędzy Województwem Dolnośląskim a Prezydentem Wrocławia w sprawie powierzenia prowadzenia niektórych zadań z zakresu właściwości wojewódzkiego konserwatora zabytków

2.1.2. Ochrona zabytków wynikająca z prawa międzynarodowego

Polska ratyfikowała szereg umów międzynarodowych i konwencji, wśród których znajdują się akta wyznaczające standardy ochrony dziedzictwa kulturowego zarówno europejskiego, jak i światowego. Są to:

- Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu

- zbrojnego, podpisane w Hadze dnia 14 maja 1954 r. (Dz. U. z 1957 r. Nr 46, poz. 212) oraz Drugi Protokół sporządzony w Hadze dnia 26 marca 1999 r. do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 248),
- Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury sporządzona w Paryżu dnia 17 listopada 1970 r. (Dz. U. z 1974 r. Nr 20, poz. 106),
  - Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji. (Dz. U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190),
  - Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy sporządzona w Grenadzie dnia 3 października 1985 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 210),
  - Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564)
  - Europejska Konwencja Krajobrazowa sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz. U. z 2006 r. Nr 14, poz. 98),
  - Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 172, poz. 1018),
  - Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r. (Dz. U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585).

2.1.3. Ochrona zabytków wynikająca z pozostałych przepisów

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte są ponadto w następujących obowiązujących ustawach:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 460),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015 r., poz. 199),
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2016 r., poz. 290),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2016 r., poz. 672),
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2016 r., poz. 2134),
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2016 r., poz. 2147),
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 r. poz. 406),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz. 239).

Ochronę krajobrazu kulturowego regulują przepisy:

- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r., poz. 774).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w ustawach:

- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r. poz. 987 ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r. poz. 642).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2016 r., poz. 1506).

2. Organy ochrony zabytków

Zgodnie z art. 89 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organami ochrony zabytków są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków, którego zadania określa art. 90 Ustawy,
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Do zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności (art. 91. ust. 4. Ustawy):

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- sporządzanie, w ramach przyznaných środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,
- wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych,
- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych,
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach,
- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotawczy-doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniotawczy do spraw działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach.

Przy Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotawczy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Na mocy Porozumienia w sprawie powierzenia prowadzenia niektórych zadań z zakresu właściwości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zawartego w dniu 5 września 2011 r. pomiędzy Wojewodą Dolnośląskim a Prezydentem Wrocławia, Wojewoda Dolnośląski powierzył, a Gmina Wrocław przyjęła prowadzenie w jego imieniu, na terenie miasta Wrocławia spraw należących do właściwości rzeczowej i miejscowej Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu z zakresu ochrony zabytków nieruchomych i ruchomych. Zadania powierzone Porozumieniem, w tym wydawanie postanowień i decyzji, realizowane są przez Miejskiego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu Prezydenta Wrocławia.

3. Założenia polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014–2017

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014–2017 przyjęty Uchwałą Nr 125/2014 Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2014 r. jest głównym dokumentem o randze krajowej, z którego wynikają zadania związane z

ochroną zabytków i opieką nad zabytkami, za których realizację odpowiada minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, a w jego imieniu wykonuje je Generalny Konserwator Zabytków oraz państwowe instytucje kultury: Narodowy Instytut Dziedzictwa, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów oraz Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku.

Jako główny cel *Krajowego programu* przyjęto: „Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”. Dla realizacji tego celu zobowiązano się do wspierania rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce, wzmocnienia synergii działania organów ochrony zabytków (w tym tworzenia podstaw współdziałania z organami samorządu terytorialnego) oraz tworzenia warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Wśród wpisanych do *Krajowego programu* zadań znajdują się działania istotne dla rządowych służb ochrony zabytków oraz dla samorządów, w tym dla samorządu Wrocławia, który prowadzi na terenie miasta niektóre sprawy należące do właściwości Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu. W szczególności należą do nich:

- realizacja przez MKiDN procedury skreślenia z rejestru obiektów nieistniejących, przeniesionych do muzeów oraz obiektów, które utraciły wartości zabytkowe,
- opracowanie instrukcji opisujących standardy konserwatorskie dla wybranych typów i kategorii zabytków nieru-chomych,
- przygotowanie wytycznych Generalnego Konserwatora Zabytków dla wojewódzkich konserwatorów zabytków określających standardy konserwatorskie dla wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych,
- organizacja szkoleń specjalistycznych w zakresie stosowania standardów konserwatorskich dla wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych,
- przygotowanie wytycznych Generalnego Konserwatora Zabytków dla wojewódzkich konserwatorów zabytków określających zakres i sposób ochrony obszarów wpisanych do rejestru zabytków zapewniający ochronę krajo-brazu kulturowego, w szczególności historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz otoczenia zabytków wpisanych do rejestru,
- przygotowanie raportu dotyczącego stanu ochrony prawnej oraz kierunków zmian w zakresie prawnej ochrony zabytków ruchomych w Polsce,
- przygotowanie założeń zmian legislacyjnych w zakresie ochrony zabytków ruchomych,
- wprowadzenie danych o zabytkach nieruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C) do infrastruktury informacji przestrzennej oraz opracowanie i przekazanie do wojewódzkich konserwatorów zabytków wytycznych Generalnego Konserwatora Zabytków dotyczących weryfikacji i aktualizacji danych zgromadzonych w infrastrukturze informacji przestrzennej,
- opracowanie Kodeksu Dobrych Praktyk komunikacji społecznej dla organów ochrony zabytków w zakresie informowania właścicieli zabytków oraz społeczności lokalnych o celu i powodach podejmowania decyzji administracyjnych.

2.3.2. Inne rządowe dokumenty strategiczne dotyczące problematyki ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Zagadnienia związane z ochroną oraz wykorzystaniem potencjału dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego omawiają również inne dokumenty strategiczne oraz kluczowe dokumenty planistyczne państwa:

- *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*,
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*,
- *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społeczne-mu*,
- *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020*,
- *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*.

2.3.3. Infrastruktura informacji przestrzennej o zabytkach

Powszechny dostęp do wiedzy o zasobie zabytkowym w zasadniczy sposób został zwiększony w Polsce dzięki infrastrukturze informacji przestrzennej, realizowanej poprzez publikowanie w Internecie danych o położeniu zabytków w obszarze całego kraju, w tym obiektów zabytkowych położonych w granicach administracyjnych miasta Wrocławia. Gmina Wrocław w swoim własnym zakresie realizuje zadanie związane z rozwojem dostępu do informacji przestrzennej, m.in. poprzez udostępnianie informacji z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego miasta. Obecnie trwają prace nad udostępnieniem zawartości Gminnej ewidencji zabytków Wrocławia, w skład której wchodzi zabytki nieruchomości zlokalizowane na terenie miasta, w tym zabytki wpisane do rejestru, ujęte w ewidencji wojewódzkiej oraz wszystkie pozostałe, przeznaczone do objęcia ochroną, wraz z obszarami urbanistycznymi oraz zabytkami archeologicznymi. Tak określony zbiór danych, po zakończeniu prac, będzie udostępniony do użytku zewnętrznego, zaspokajając tym samym potrzebę szerokiego dostępu społecznego do informacji w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie miasta.

4. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w wojewódzkich dokumentach strategicznych

1. Program opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego

Najważniejszym dla ochrony zabytków regionu strategicznym dokumentem wojewódzkim jest *Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego* obejmujący lata 2016–2020, przyjęty przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego Uchwałą Nr XXIII/687/16 z dnia 28 czerwca 2016 r. Jest to druga edycja dokumentu.

Założenia *Gminnego programu opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020* odpowiadają przyjętej w *Programie opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego* wizji rozwoju regionu: „Wielokulturowe dziedzictwo Dolnego Śląska stanowi fundament nowoczesnego i otwartego regionu europejskiego i wpisuje się w europejską politykę kulturalną. Utrzymanie tożsamości i autentyczności kulturowego regionów europejskich stanowi, zgodnie z zapisami Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską (Dz. Urz. UE 2006 C 321/E), jeden z ważniejszych czynników rozwojowych”.

Głównym celem dokumentu wojewódzkiego jest określenie warunków organizacyjnych i finansowych dla realizacji zadań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami zgodnie z kompetencjami samorządu województwa dolnośląskiego. Przedstawiona została wizja, cel strategiczny, cele operacyjne, priorytety i działania w sferze opieki nad zabytkami.

Jednym z ważniejszych działań samorządu województwa dolnośląskiego jest udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach oraz na wyposażenie zabytków w systemy przeciwłamaniowe i przeciwpożarowe. Z tych dotacji rokrocznie korzystają również właściciele i użytkownicy wrocławskich obiektów zabytkowych.

Odrębnym zagadnieniem jest utrzymanie i dbałość o obiekty zabytkowe stanowiące mienie samorządu województwa, w tym położone w obszarze Wrocławia obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji.

2.4.2. Inne dokumenty strategiczne województwa poruszające problematykę ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Problematyka ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego Dolnego Śląska i Wrocławia jako ośrodka wiodącego została poruszona w wojewódzkich dokumentach strategicznych. Najważniejsze dokumenty dla Wrocławia i problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego to:

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 przyjęta Uchwałą Nr XXXII/932/13 Sejmiku Województwa Dol-

nośląskiego z dnia 28 lutego 2013 r. jest dokumentem programowym, który określa cele rozwoju regionu oraz stwarza ramy dla przyszłych projektów. Zdefiniowana w niej wizja rozwoju regionu: „Dolny Śląsk 2020 jako zintegrowana wspól-

nota regionalna, region konkurencyjny, spójny, otwarty, dynamiczny...” wynika m.in. z uznania bogatych zasobów dzieł dziedzictwa materialnego, krajobrazowego i przyrodniczego regionu, w tym Wrocławia jako jego wiodącego ośrodka.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego. Perspektywa 2020

W obowiązującym nadal, chociaż częściowo zdezaktualizowanym *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa*

dolnośląskiego. Perspektywa 2020 sporządzonym na podstawie Uchwały Nr LVIII/889/2006 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 21 września 2006 r. przyjęto następujące kierunki i zasady ochrony oraz wykorzystania zasobów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych, jak również poprawy stanu środowiska regionu, w tym Wrocławia:

- harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego oraz poprawę stanu i wykorzystania zespołów zabytkowych (w tym utworzenie parku krajobrazowego dla zespołu historycznego centrum Wrocławia),
- ochrona oraz poprawa stanu i wykorzystania zespołów zabytkowych, w tym realizacja kompleksowej rewitalizacji zabytkowych układów przestrzennych miast i zespołów zabytkowych w obszarze województwa,
- ochrona dóbr kultury współczesnej (w tym z obszaru miasta Wrocławia).

W trakcie opracowania jest nowa edycja dokumentu. Służby konserwatorskie odpowiedzialne będą za prawidłowe sformułowanie aktualnej problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie.

3. Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zabytkami

1. Zasób zabytkowy Wrocławia

Województwo dolnośląskie pod względem liczby zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków zajmuje pierwszą pozycję w Polsce. Wrocław jest miastem wiodącym w regionie Dolnego Śląska zarówno pod kątem ilościowym,

jak i bardzo wysokiej pozycji pod względem jakościowym obiektów rejestrowych. Jest miastem o bardzo bogatym i zróżnicowanym zasobie zabytkowym, wyróżniającym się wśród innych miast wojewódzkich w Polsce.

Zasób zabytkowy Wrocławia obejmuje zabytki nieruchome: zabytkowe obiekty architektury i budownictwa, zespoły budowlane, historyczne układy urbanistyczne, krajobrazy kulturowe i otoczenia zabytków, zabytki archeologiczne oraz zabytki ruchome.

Zabytki nieruchome

Zabytki nieruchome Wrocławia w postaci pojedynczych obiektów, zespołów budowlanych i założeń zielonych stanowią ok. 12% zasobu zabytkowego województwa dolnośląskiego. Zbiór ten charakteryzuje się ogromną różnorodnością i bogactwem, prezentując wybitne przykłady architektury i budownictwa, dzięki czemu Wrocław może się poszczycić jednym z najbogatszych zasobów zabytkowych wśród polskich miast.

Szczególne miejsce na liście materialnego dziedzictwa kulturowego miasta zajmują zabytki sakralne – w ewidencji gminnej wyróżniono około 180 zespołów kościelnych, klasztornych oraz domów zakonnych wraz z wyposażeniem kaplic i

plebanii, synagogę oraz przeszło 30 cmentarzy i miejsc pocmentarnych. Wszystkie te budynki są zróżnicowane architektonicznie, stylistycznie, chronologicznie i typologicznie. Zlokalizowane są zarówno w centrum miasta, jak i na przedmieściach oraz na dość odległych terenach dawnych wsi.

W granicach miasta ponad 200 obiektów zabytkowych to dzieła związane z obronnością. Spośród nich na tle budownictwa warownego Polski wyróżnia się unikalna grupa zabytków militarnych tworzących dawną Twierdzę Wrocław budowaną na

przełomie XIX i XX w., w skład której wchodziły forty piechoty, schrony piechoty oraz jazy forteczne umieszczone na Widawie i Ślęzie. Inną grupą najmłodszych chronologicznie zabytków budownictwa fortyfikacyjnego są szczeliny i schrony przeciwlotnicze, powstałe tuż przed lub w czasie II wojny światowej.

Ponadto niezwykle ważne dla historii miasta są za - bytki średniowiecznych systemów obronnych dwóch linii murów miejskich, relikty nowożytnych zespołów miejskiej twierdzy bastionowej w postaci Wzgórza Polskiego czy ob. Wzgórza Partyzantów oraz relikty pruskiej twierdzy państwo-wej w postaci pozostałości umocnień określanych mianem Zespołu Skaczącej Gwiazdy.

Liczną grupę stanowią obiekty użyteczności publicznej, związane z funkcjami Wrocławia jako ośrodka władzy miejskiej i centrum administracyjno-politycznego Dolnego Śląska, w dalszej zaś kolejności jego funkcjami gospodarczymi, handlo - wymi, kulturalnymi, artystycznymi i edukacyjnymi. Należy w tym miejscu wymienić stary i nowy ratusz, budynki urzędów miejskich oraz prowincjonalnych, sądy, następnie budynki i urządzenia handlowe (jarki oraz sukiennice, pomieszczenia handlowe kamienic mieszczańskich, hale targowe, domy towarowe i pasáže), gmachy muzealne, teatry i operę, inne obiekty rozrywkowe i gastronomiczne, w tym zajazdy i karczmy, hotele, szkoły świeckie i sakralne różnych wyznań, w tym uniwersytety, a także wyjątkowe dla struktury funkcjonalnej miasta obiekty i zespoły medyczne.

Szczególnością formą docenienia unikalnej wartości obiektu jest wpis na listę światowego dziedzictwa UNESCO Hali Stule - cia, uznawanej za wybitne i pionierskie osiągnięcie inżynierii i architektury XX stulecia.

Kolejną grupę obiektów (ok. 30) stanowią pałace i dwory, w tym szczególnie okazała rezydencja królów pruskich (Pałac Królewski, obecnie Muzeum Miejskie), pałace biskupie oraz dawne dwory.

Najliczniejszą grupę zabytków stanowią obiekty o charakterze mieszkalnym. W ewidencji gminnej ujęto ponad 8 tysięcy budynków mieszkalnych, mieszkalno-gospodarczych oraz mieszkalno-usługowych, w tym kamienice mieszczańskie, zespoły folwarczne oraz towarzyszące im budynki gospodarcze.

Niezwykle cenne w krajobrazie miasta są zabytki zieleni – ponad 120 obiektów to skwery i parki miejskie oraz dawne parki pałacowe, aleje, bulwary, oraz okalająca zespół starego miasta Promenada Staromiejska.

Kolejną liczną (blisko 500 obiektów) grupę stanowią zabytki przemysłowe oraz obiekty związane z koleją (zespoły dworcowe, magazyny kolejowe, wiadukty).

Historyczne obszary urbanistyczne chronione na terenie Wrocławia

W granicach miasta znajduje się około 70 historycznych układów urbanistycznych objętych ochroną konserwatorską – wpisanych do rejestru oraz ujętych w Gminnej ewidencji zabytków. Zabytkowe obszary urbanistyczne Wrocławia są mocno zróżnicowane. Obejmują szeroki wachlarz typologiczny, na który składają się jednostki przestrzenne o cechach wiejskich, miejskich, osiedlowych i wreszcie wielkomiejskich – o dużej rozpiętości chronologicznej. Co więcej, nie tylko ze względu na specyfikę rozwoju Wrocławia, ale także zniszczenia miasta podczas II wojny światowej, które przyjęły wielokopowierzchniową skalę, są one mocno zróżnicowane pod względem stanu zachowania i wartości zabytkowych.

Stare Miasto oraz obszar Wysp Odrzańskich

Obszar historycznego centrum: Stare Miasto oraz obszar Ostrowa Tumskiego i Wysp Odrzańskich został objęty szczególną ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków, ustanowienie na tym terenie pomnika historii, a także – staraniem samorządu – parku kulturowego.

Obszar Starego Miasta oraz Wysp Odrzańskich, historycznie stanowiący serce Wrocławia, pokrywa się z jego współczesnym centrum funkcjonalnym. Obszar Starego Miasta stanowi organizm urbanistyczny o czytelnych granicach, będący efektem wielofazowego rozwoju, dla którego przełomowymi momentami pozostają: rok 1000 i pierwsza pisana wzmianka w źródłach, równoległa z funkcjonowaniem osadnictwa w postaci grodu w obszarze Wysp Odrzańskich; okres ukształtowania ośrodka lokacyjnego w XIII w. oraz jego rozwoju i powiększania; moment zniesienia murów miejskich w 1807 r. i wczesnego splantowania terenów pofortecznych, związanego z szybkim tworzeniem się rozległych przedmieść; wielkopowierzchniowe zniszczenia miasta na skutek działań wojennych prowadzonych w 1945 r. Mimo dużego obciążenia funkcjonalnego, a także widocznej dekompozycji wynikającej z wydarzeń wojennych, zespół wrocławskiego centrum staro-

miejskiego cechuje się trwałością zasadniczego rozplanowania i kształtu, a także trójwymiarowej sylwety o wysokich wartościach krajobrazowych.

Przedmieścia

Dawne przedmieścia: Mikołajskie, Odrzańskie, Oławskie, Piaskowe i Południowe stanowią wartościowe zespoły urbani-styczne rozwijające się dzięki obsługującym średniowieczne miasto lokacyjne strukturom osadniczym i funkcjonalnym

(drogi, opactwa klasztorne, skupiska rzemieślników i urzędzeń handlowych/przemysłowych, parafie, wsie lokacyjne) i w

przeważającej mierze ukształtowane urbanistycznie w XIX i I poł. XX w. Są to obszary o dobrze zachowanych układach przestrzennych i bardzo bogatym zasobie zabytkowym, spójnie opinające Stare Miasto oraz zlokalizowane wzdłuż koryta Odry i jej odnóg. Na szczególną uwagę zasługują:

- Przedmieście Odrzańskie – położone na północ od miasta lokacyjnego, o niewielkim (punktowym) stopniu zniszczeń wojennych i utracie zabudowy zabytkowej, z wyróżniającym się założeniem pl. Świętego Macieja i jego zabudową czynszową.
- Przedmieście Oławskie – charakteryzujące się dużą trwałością istniejących elementów przestrzennych, w tym rozwojem w oparciu o zdefiniowany w średniowieczu przebieg drogi z Wrocławia na wschód. Struktura przestrzenna Przedmieścia jest dobrze zachowana i kompletna, jednak zagęszczona zabudowa czynszowa nosi ślady mocnej dekapitalizacji. Jej stan został bardzo mocno nadwyrężony przez skutki powodzi w 1997 r.

Oba ww. obszary charakteryzują się widocznymi problemami społecznymi, co nie pozostaje bez wpływu na stan ich zasobu zabytkowego oraz powoduje daleki od pierwotnego sposób użytkowania ich przestrzeni publicznych oraz poszczególnych obiektów.

- Przedmieście Piaskowe – z racji funkcjonowania przeprawy przez Odrę w kierunku północnym stanowiło zaplecze średniowiecznego ośrodka lokacyjnego. Charakteryzuje się mniejszą trwałością przestrzenną elementów urbanistycznych, spowodowaną m.in. usytuowaniem tu rozległych i imponujących nowożytnych systemów fortyfikacyjnych, które zostały całkowicie praktycznie splantowane i zurbanizowane w XIX i początkach XX wieku. W jego zasięgu znajduje się rejon pl. Grunwaldzkiego, który przeszedł wielkopowierzchniowe zniszczenia podczas II wojny światowej i miejscami jego przedwojenna struktura urbanistyczna zachowała się jedynie w postaci pojedynczych budynków lub niewielkich zespołów obiektów.
- Przedmieście Południowe – poddane mocnej regulacji w ostatnim dziesięcioleciu XIX w. poprzez wytyczenie osi obsadzonej szpalerami drzew (ob. ul. Powstańców Śląskich) zakończonej reprezentacyjnym placem na rzucie koła. Cechuje się trwałością rozplanowania ciągów komunikacyjnych oraz placów przy jednoczesnej, miejscami całkowitej, powojennej wymianie zabudowy w szerokiej skali urbanistycznej, nie zachowującej pierzejowej zabudowy wielorodzinnej.
- Przedmieście Mikołajskie – z racji ogromnych zniszczeń wojennych zachowane zostało w najmniejszym stopniu, mimo to w jego rozwoju i strukturze na pierwszy plan wysuwają się uwarunkowania wynikające z przeprowadzenia linii kolejowej zakończonej dwoma dworcami.

Odrębne organizmy urbanistyczne, włączone w granice miasta

Wśród obszarów chronionych charakterystyczną grupę stanowią dawne odrębne organizmy miejskie, włączone w granice administracyjne Wrocławia w dwóch fazach: w 1928 r. oraz po II wojnie światowej, w 1951 r.:

- Psie Pole – czyli XIII-wieczne miasto lokacyjne położone na wschód od Wrocławia.
- Brochów – czyli dawna średniowieczna wieś urbanizowana od lat 90. XIX w. w związku z budową kolejowego dworca przeładunkowego, z prawami miejskimi nadanymi w 1939 r.; jego układ urbanistyczny, znacznie zmodyfikowany bombardowaniami strategicznej stacji kolejowej prowadzonymi w 1945 r., w ciekawy sposób egzemplifikuje procesy urbanistyczne zachodzące w rejonie Wrocławia na początku XX w.

- Leśnica – dawna osada książęca położona na zachód od Wrocławia i lokowana jako miasto w 1259 r., rozwinięta w końcu XIX w. dzięki drodze prowadzącej z Wrocławia na zachód oraz znaczącemu rozwojowi przemysłu.

Obszary urbanistyczne dawnych wsi

W strukturze miasta czytelne i niekiedy bardzo dobrze zachowane są układy przestrzenne dawnych wsi, włączone w granice administracyjne miasta zarówno przed, jak i po 1945 r. (m.in. Jerzmanowo, Muchobór Wielki, Marszowice, Ołtaszyn, Osobowice, Pawłowice, Poświętne, Pracze Odrzańskie, Pracze Widawskie, Swojczyce, część dawnej wsi Wojszyce, część Świniar). Charakteryzują się one układami przestrzennymi noszącymi cechy ruralistyczne, jak przetrwałe podziały parcelacyjno-własnościowe powstałe na podstawie podziału łąkowego, zachowaniem biegu dróg pokrywających się z przebiegiem dróg w epoce przedindustrialnej, czytelnością części wspólnych dla wsi w postaci nawsi czy wiejskich placów oraz terenów przykościelnych, zachowanymi zespołami zabudowy zagrodowej i folwarcznej oraz funkcjonowaniem zespołów pałacowych, często wraz z obszarami parkowymi.

Osiedla mieszkaniowe

Wśród zabytków obszarowych Wrocławia wyróżniają się komponowane osiedla mieszkaniowe, licznie powstające od ostatnich dziesięcioleci XIX w. praktycznie aż do lat 40. XX w. Wyjątkową rangę i szczególne miejsce zajmuje wśród nich

zespół eksperymentalnego, wzorcowego osiedla, które powstało w 1929 r. w ramach wrocławskiej wystawy poświęconej projektowaniu budownictwa mieszkaniowego i miejsca pracy pod nazwą *Wohn- und Werkraum Ausstellung (WuWA)*.

Obecnie wartość i unikatowy charakter osiedla-wystawy polega na jego niezłym zachowaniu w skali urbanistycznej, jednak przeciętnym, jeżeli chodzi o stan poszczególnych budynków.

Kolejne z zachowanych zespołów osiedlowych, które warte są uwagi, należy wiązać z planowaniem zdrowych, funkcjonalnych obszarów o charakterze satelitarnym w stosunku do centrum miasta, powstałych na fali inspiracji utopijną ideą miast-ogrodów (Borek I i II, Karłowice). Następnie zaś – osiedli o charakterze robotniczym (Osiedle Gazowników na Tar-nogaju, osiedle pracowników przędzalni czesankowej przy ul. Stabłowickiej), i wreszcie – osiedli będących efektem masowego budownictwa mieszkaniowego w okresie międzywojennym i w latach 30. XX w., powstałych na podstawie osiągnięć awangardowej i modernistycznej myśli urbanistycznej (Sępolno i Biskupin, Pilczyce, Muchobór Mały; w dalszej kolejności – Oporów, częściowo Wojszyce, Krzyki).

Zabytki archeologiczne

Odrębną grupę zabytków nieruchomych stanowią zabytki archeologiczne. Najstarszym śladem osadnictwa na terenie dzi-

siejszego Wrocławia jest stanowisko nr 1/1/80-28 (Grabiszyn). Późniejsze epoki i kultury archeologiczne są licznie reprezentowane przez stanowiska zlokalizowane głównie na terenach najpóźniej przyłączonych do Wrocławia, gdzie procesy

urbanizacyjne nie dokonały jeszcze znaczących zniszczeń śladów osadnictwa pradziejowego. Należy w tym miejscu wspomnieć o tzw. skarbie zakrzowskim (groby książęce z III/IV w. n.e.) odkrytym w latach 1886–1887 na terenie pia-

skowni w Zakrzowie. Ciekawymi obiektami są dobrze zachowane grodziska zlokalizowane w obrębie dawnych wsi ota-

czających niegdyś Wrocław, obecnie zaś pozostających w jego granicach administracyjnych – np. grodzisko na Mokrej (1/35/78-26 AZP), dwuczłonowe grodzisko w Sołtysowicach (2/108/79-29 AZP), późnośredniowieczne grodzisko w Złotnikach (2/161/79-27 AZP).

Zabytki ruchome

Zasób zabytków Wrocławia dopełniają klasyfikowane jako zabytki ruchome dzieła sztuki i rzemiosła artystycznego, wśród których znajdują się także umieszczane w przestrzeni miejskiej pomniki i rzeźby. Mimo dobrego rozpoznania tego zasobu, zważywszy na historię miasta i losy wrocławskich dzieł sztuki w trakcie II wojny światowej należy wskazać, że Wrocław -skie ruchomalia, w tym wyposażenie wielu obiektów sakralnych, nadal są odnajdowane, zatem należy uznać, że zbiór ten wciąż nie jest zamknięty.

Dziedzictwo niematerialne

Aktualny obraz dziedzictwa niematerialnego Wrocławia i Dolnego Śląska wynika z sytuacji zaistniałej po zakończeniu II wojny światowej. Niemal całkowita wymiana ludności spowodowała nagłe przerwanie ciągłości rozwoju kulturowego tego regionu oraz jego stolicy. Tradycje i zwyczaje przyniesione przez nowych mieszkańców, którzy reprezentowali różne narodowości, grupy etniczne, status kulturowy oraz majątkowy zdecydowały o swoistej różnorodności kulturowej regionu.

Dokumentacja zasobu zabytkowego Wrocławia

Mimo wyżej zarysowanej różnorodności dziedzictwa kulturowego miasta można stwierdzić, że jest ono całkiem dobrze rozpoznane. Informacje (dokumentacja i opracowania) o badaniach archeologicznych prowadzonych na terenie Wrocławia przed i po 1945 r. znajdują się w Archiwum Państwowym, w archiwach instytucji naukowych, muzealnych czy konserwa-torskich. Istnieje również bogata literatura przedmiotu. Dostępne są liczne opracowania o charakterze encyklopedycznym, jak i monograficznym, dotyczące zabytków nieruchomych miasta – zarówno powstałych przed, jak i po 1945 roku. W archiwach konserwatorskich przechowywana jest także dokumentacja konserwatorska, wyjątkowe zaś znaczenie dla ochrony dziedzictwa kulturowego posiadają zbiory Archiwum Budowlanego Wrocławia, które jest włączone w struktury wrocławskiego Muzeum Architektury. Obecny stan rozpoznania, badań naukowych oraz dokumentacji wrocławskiego zasobu zabytkowego został osiągnięty m.in. dzięki aktywności wrocławskiego ośrodka naukowego i kadr związanych z architekturą i ochroną zabytków Politechniki Wrocławskiej oraz Uniwersytetu Wrocławskiego, a także Uniwersytetu Przy-rodniczego. Prowadzona działalność naukowa i dydaktyczna daje natomiast nadzieje na rozwijanie stopnia rozpoznania wrocławskiego dziedzictwa kulturowego, a także stwarza możliwość podnoszenia standardów przygotowywanej doku-mentacji i opracowań.

3.2 Gminny program opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020 a dokumenty programowe Gminy Wrocław

Gminny program opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020 zgodny jest z najważniejszymi dokumentami gmin-nymi o charakterze strategicznym. W szczególności są to:

- *Strategia „Wrocław w perspektywie 2020 plus”* przyjęta Uchwałą Nr LIV/3250/06 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 06 lipca 2006 r. (Uchwałą Nr XVII/323/15 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 15 października 2015 r. przy-stąpiono do sporządzenia nowego dokumentu strategicznego: *Strategii Wrocław 2030*),
- *Wieloletnia Prognoza Finansowa Miasta na lata 2016–2043* przyjęta Uchwałą Nr XIX/380/15 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 22 grudnia 2015 r.,
- *Wieloletni Plan Inwestycyjny 2015–2019* przyjęty Uchwałą Nr VI/41/15 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 15 stycznia 2015 r., a także przygotowywanym obecnie, nowym Planem Inwestycyjnym,
- uchwały budżetowe,

oraz dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy:

- *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia* (zmiana przyjęta Uchwałą Nr L/1467/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 maja 2010 r.), a także nową wersją *Studium...*, które obecnie jest opracowywane (jego uchwalenie planowane jest na drugą połowę 2017 r.; podjęcie jego zmiany nastąpiło na mocy Uchwały nr LXI/1553/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 10 lipca 2014 r.).

Obecnie są w przygotowaniu – uwzględniające zapisy niniejszego *Programu* i spójne z jego założeniami – nowe dokumenty strategiczne dla przestrzennego, gospodarczego i społecznego rozwoju miasta. Opierają się one na uznaniu różnorodnego i bogatego dziedzictwa kulturowego miasta oraz roli zasobu zabytkowego w kształtowaniu zarówno gospodarczego, jak i społecznego potencjału miasta. Strategia rozwoju Wrocławia przyjęta z perspektywą do 2020 r. jest dokumentem wskazującym kierunki, w których miasto powinno się zmieniać. W *Strategii* sformułowane zostały wartości, które należy chronić, umacniać i rozwijać, w tym materialne i niematerialne wielokulturowe dziedzictwo miasta.

Wieloletnia Prognoza Finansowa Miasta na lata 2016–2043 oraz *Wieloletni Plan Inwestycyjny 2015–2019* to dokumenty

planistyczne, które realizują politykę finansową miasta.

Wieloletnia Prognoza Finansowa to dokument planistyczny Wrocławia, który stanowi uzupełnienie budżetu w zakresie średnio i długookresowej polityki finansowej. Horyzont czasowy przyjęty w dokumencie obejmuje lata 2016–2043. W *Wieloletniej Prognozie Finansowej* przedstawiono wykaz planowanych przedsięwzięć na lata 2016–2032, w tym zadania związane z ochroną zabytków i środowiska kulturowego Wrocławia.

Wieloletni Plan Inwestycyjny jest wiążącym dokumentem uwzględnianym przy opracowywaniu projektów budżetu miasta w zakresie wydatków majątkowych. Wśród zadań inwestycyjnych miasta uwzględniono zadania z zakresu ochrony zabytków.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia jest dokumentem określającym politykę przestrzenną miasta oraz stanowi podstawę jego rozwoju przestrzennego. Jednym z założeń *Studium* jest ochrona, wzmocnienie i wzbogacenie środowiska kulturowego stolicy Dolnego Śląska.

3.3. Ochrona zabytków Wrocławia – stan prawny

W polskim prawie, na mocy Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustanowiono pięć form ochrony zabytków, z czego cztery dotyczą ochrony zabytków nieruchomych. Międzynarodowe prawo ochrony

zabytków również wykształciło system norm i mechanizmów, zmierzających do ochrony najbardziej cennych zespołów budowlanych i obiektów będących dziełem człowieka. Zespół zabytkowy Wrocławia jest jednym z niewielu w Polsce chro-

nionych zarówno przepisami prawa polskiego, jak i międzynarodowego, co jednej strony potwierdza wyjątkowy status i wartości zabytkowe miasta, z drugiej świadczy o dobrym, szerokim i wieloaspektowym stanie ochrony prawnej tego zasobu.

3.3.1. Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO

Zgodnie z Konwencją UNESCO z 1972 r. dotyczącą Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego, miejsca i obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa stanowią wspólne dobro ludzkości, wyróżnia je „najwyższa powszech-

na wartość”. Wpis na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego nie stanowi odrębnej formy

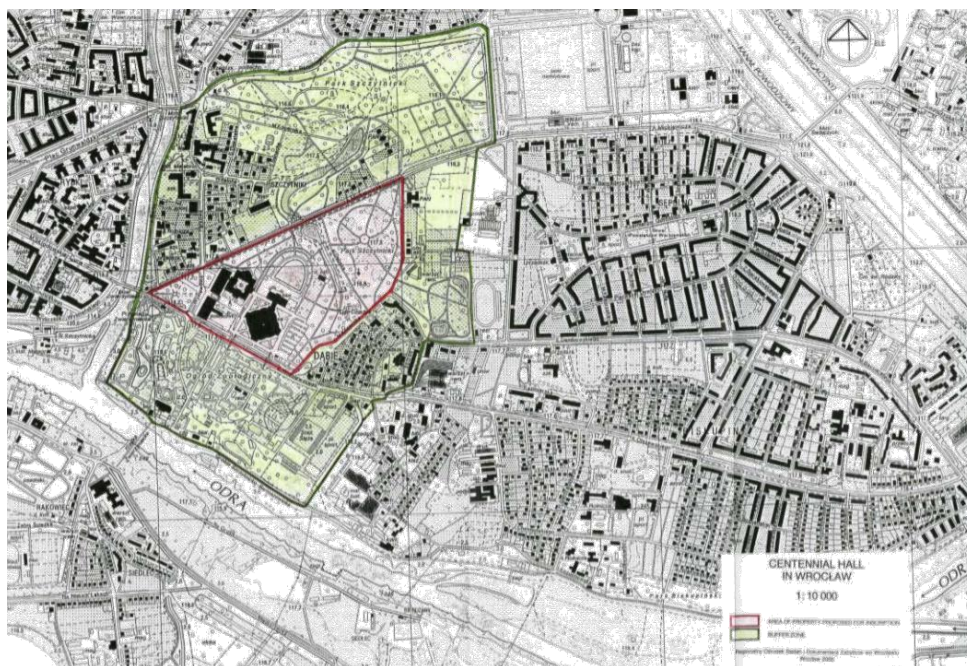
ochrony prawnej w świetle obowiązujących przepisów. W myśl Konwencji UNESCO z 1972 r. Państwa będące Stronami Konwencji mają zapewnić miejscom zaliczonym w poczet Światowego Dziedzictwa szczególną opiekę, która ma je chronić przed

zniszczeniem i pozwolić na zachowanie ich w możliwie niezmienionej postaci dla przyszłych pokoleń. Konwencja jest umową międzynarodową, określającą obowiązki Państw-Stron oraz instrumentem współpracy międzynarodowej.

Na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO 17 lipca 2006 r. została wpisana Hala Stulecia we Wrocławiu. Zgodnie z procedurami, dla Hali Stulecia opracowany został *Plan zarządzania*

---

miejscem wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Hala Stulecia we Wrocławiu. W dokumencie tym zidentyfikowano potencjał obszaru objętego wpisem oraz strefy buforowej, a także wskazano obszary problemowe. Na podstawie ich analizy zdefiniowano zadania zarządzania miejscem wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa.

Mapa z zaznaczonymi granicami wpisu oraz strefy buforowej.

Źródło:

http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/Miejsca_na_liscie/Lista_miejsc_hala%20stulecia/Wroc%20aw%20-%20mapa.pdf

Lista Pamięci Świata UNESCO

Program Pamięć Świata został utworzony przez Komitet ds. UNESCO w 1992 r. w celu ochrony światowego dziedzictwa dokumentacyjnego, będącego swoistym archiwum pamięci zbiorowej ludzkich kultur i cywilizacji. Podstawowe cele tego programu polegają na prowadzeniu i wspieraniu działań służących zachowaniu dziedzictwa dokumentacyjnego, zwiększaniu jego dostępności oraz budowaniu świadomości znaczenia zbiorów dokumentacyjnych. W związku z tak określonymi potrzebami w 1997 r. powstała Międzynarodowa Lista Pamięci Świata, na którą co dwa lata wpisywane są obiekty dokumentacyjne o pierwszorzędym, szczególnym i ogólnoswiatowym znaczeniu. Jednym z czternastu polskich obiektów wpisanych na tę listę jest rękopis *Księgi henrykowskiej*, przechowywany w zbiorach wrocławskiego Muzeum Archidiecezjalnego.

Poza listą międzynarodową, w ramach Programu Pamięć Świata tworzone są listy rejestrujące obiekty o pierwszorzędym znaczeniu dla tożsamości, pamięci i kultury danego kraju. Polska Lista Krajowa Programu UNESCO Pamięć Świata została zapoczątkowana w 2014 r. i w pierwszej edycji wśród 11 obiektów wpisano na nią autograf *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza przechowywany jako element zbiorów Zakładu Narodowego im Ossolińskich we Wrocławiu, w Muzeum Pana Tadeusza.

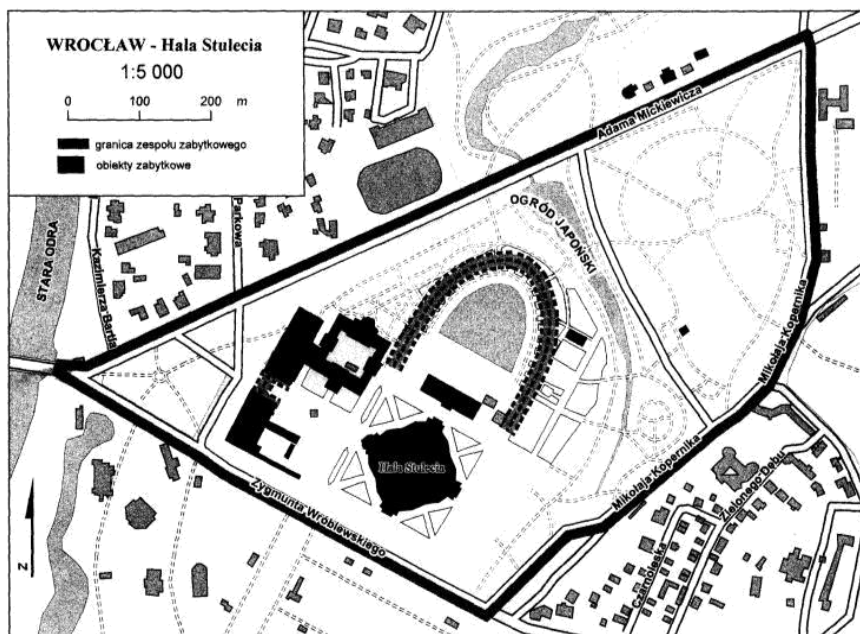
3.3.2. Pomniki Historii

Na terenie Wrocławia za pomnik historii zostały uznane dwa zespoły zabytkowe:

Wrocław – zespół historycznego centrum, uznany za Pomnik Historii zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 8 września 1994 r. (Monitor Polski 1994, nr 50, poz. 425). Granica zespołu obejmuje dwa obszary wpisane do rejestru zabytków: Stare Miasto we Wrocławiu oraz układ urbanistyczny Wysp Odrzańskich.

Hala Stulecia – została uznana za Pomnik Historii rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 13 kwietnia 2005 r. (Dz. U. 2005 nr 64 poz. 570). Granica zespołu zabytkowego jest tożsama z obszarem wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Załącznik do rozporządzenia Prezydenta
Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 kwietnia
2005 r. (poz. 570)

Mapa z zaznaczonymi granicami zabytkowego zespołu.

Źródło: Dz. U. 2005 nr 64 poz. 570;

<http://www.nid.pl/upload/iblock/965/9656a34017af035753e9e1d57618931f.pdf>

3.3.3. Rejestr zabytków

Rejestr zabytków dla miasta Wrocławia, zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prowadzi Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków we Wrocławiu. On też jest zobowiązany do gromadzenia dokumentacji w tym zakresie.

Pod względem liczby zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków zasób Wrocławia stanowi znaczną część zasobu województwa:

obszar	zabytki nieruchome	zabytki nieruchome archeologiczne	zabytki ruchome
Wrocław	ok. 990 ok. 12% zasobu województwa (stan z 22.09.2016; dane WKZ)	ok. 55 ok. 4% zasobu województwa (stan z 22.09.2016; dane WKZ)	ok. 4950 (208 decyzji) ok. 14% zasobu województwa (stan z 10.10.2016; dane WKZ)

województwo dolnośląskie	ok. 8450 ok. 12% zasobu kraju (stan z 28.09.2016; dane NID)	ok. 1490 ok. 19% zasobu kraju (stan z 06.2016; dane PONZWD)	ok. 35 552 (2315 decyzji) ok. 15% zasobu kraju (stan z 31.12.2013; dane MKiDN)
Polska	ok. 71 050 (stan z 28.09.2016; dane NID)	ok. 7640 (stan z 31.12.2013; dane MKiDN)	ok. 242 900 (stan z 31.12.2013; dane MKiDN)

Rejestr zabytków nieruchomych

Na oficjalnej stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu [<http://wosoz.ibip.wroc.pl>] w BIP zamieszczony jest wykaz zabytków nieruchomych z terenu województwa dolnośląskiego, obejmujący obiekty wpi-sane do rejestru zabytków we Wrocławiu.

Zgodnie z ww. wykazem wg stanu z 31.12.2016 r. na obszarze Wrocławia znajduje się ok. 1000 zespołów i obiektów, wpi-sanych do rejestru zabytków nieruchomych (rejestr „A”) ok. 665 decyzjami o wpisie do rejestru zabytków.

Wpisy obejmują zarówno układy urbanistyczne (18), jak również obiekty sakralne różnych wyznań wraz z towarzyszącymi im zabudowaniami i ogrodzeniami (ok. 140), ratusz oraz relikty murów miejskich, bram i baszt (9), a także dawne zespoły dworskie i folwarczne (27). Ilościowo najliczniejszą grupę obiektów wpisanych do rejestru zabytków tworzą budynki mieszkalne i zabudowa gospodarcza (ok. 375) oraz budynki użyteczności publicznej (ok. 200). Związane jest to ze stosunkowo dobrze zachowaną strukturą zabytkowej zabudowy miejskiej; mniej liczne są natomiast obiekty przemysłu i techniki (ok. 130). Do rejestru zabytków wpisane zostały także wrocławskie cmentarze (6), parki i założenia ogrodowe (26) oraz mosty (18).

Podane wyżej dane liczbowe należy traktować szacunkowo, bowiem w przypadku mało precyzyjnych zapisów niektórych decyzji o wpisie do rejestru zabytków, często pojawia się trudność w bezsprzecznej identyfikacji zabytków i obszarów objętych wpisem oraz wskazaniu jednoznacznie przedmiotu wpisu, granic jego ochrony oraz aktualnego adresu, szczególnie jeśli wpis dotyczy zespołów budowlanych lub większych założeń o wielu elementach. Interpretacji decyzji o wpisie do rejestru zabytków dokonuje Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków we Wrocławiu.

Rejestr zabytków ruchomych

W zbiorach Archiwum Miejskiego Konserwatora Zabytków znajduje się ok. 6300 kart ewidencyjnych zabytków ruchomych z terenu miasta, z których ok. 4950 dokumentuje zabytki wpisane do rejestru, natomiast ok. 1350 kart stanowi konserwatorską dokumentację obiektów ruchomych.

Dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej wpisane do rejestru zabytków ruchomych na obszarze Wrocławia są w większości przedmiotami stanowiącymi wystrój i wyposażenie świątyń oraz klasztorów (ok. 3780), tym samym zbiór ten należy uznać za najlepiej rozpoznany i opracowany. Mniej liczne są elementy wystroju i wyposażenia wrocławskich kamienic, willi i gmachów użyteczności publicznej (98), wśród których wymienić można portale (5), obrazy i malowidła ściennie (8), dekoracje sztukatorskie, okładziny ściennie i podłogowe (10), rzeźby (4) oraz piece (1). W rejestrze zabytków ujęto także wyposażenie wrocławskich aptek wraz z zachowanymi kompletami mebli aptecznych (16).

Osobną grupę stanowi wystrój i wyposażenie gmachu głównego Uniwersytetu Wrocławskiego z Aulą Leopoldina oraz jego instytutów (304), a także dawnego klasztoru Szpitalników z Czerwoną Gwiazdą, będącego obecnie siedzibą Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (9). Równie liczna jest wpisana do rejestru zabytków architektoniczna rzeźba oraz wystrój i wyposażenie ratusza mieszczącego Muzeum Miejskie Wrocławia (345). Inną grupą zabytków, znaczącą w przestrzeni miejskiej, są pomniki i wolno stojące rzeźby (37) oraz krzyże pokutne (4).

Wpisy do rejestru zabytków obejmują także dzieła sztuki z 29 wrocławskich kolekcji prywatnych, na które składają się obrazy, grafika, rzeźby, przedmioty rzemiosła artystycznego i broń (253).

Odrębną grupę stanowią też zabytkowe samochody (20) i motocykle (2), historyczny tabor tramwajowy (43), parowozy i wagony kolejowe (5), holowniki i żaglowe barki towarowe (5) oraz inne zabytki techniki, z zespołem urządzeń i maszyn zespołu wodociągowego Na Grobli (22), a nawet samolot odrzutowy (1).

Ze względu na zagrożenie kradzieżą czy uszkodzeniem zabytków ruchomych Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu nie publikuje ich wykazu. Nie ujawnia też miejsca przechowywania kolekcji prywatnych.

Dzieła sztuki znajdujące się w zasobach muzealnym, bibliotecznym lub archiwalnym, a także dzieła wpisane do rejestru zabytków stanowią jedynie niewielką część zabytków ruchomych zachowanych na obszarze Wrocławia. Dlatego też istnieje wciąż wielka potrzeba ich rozpoznania, zewidencjonowania oraz zapewnienia im ochrony prawnej poprzez objęcie wpisem do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków archeologicznych

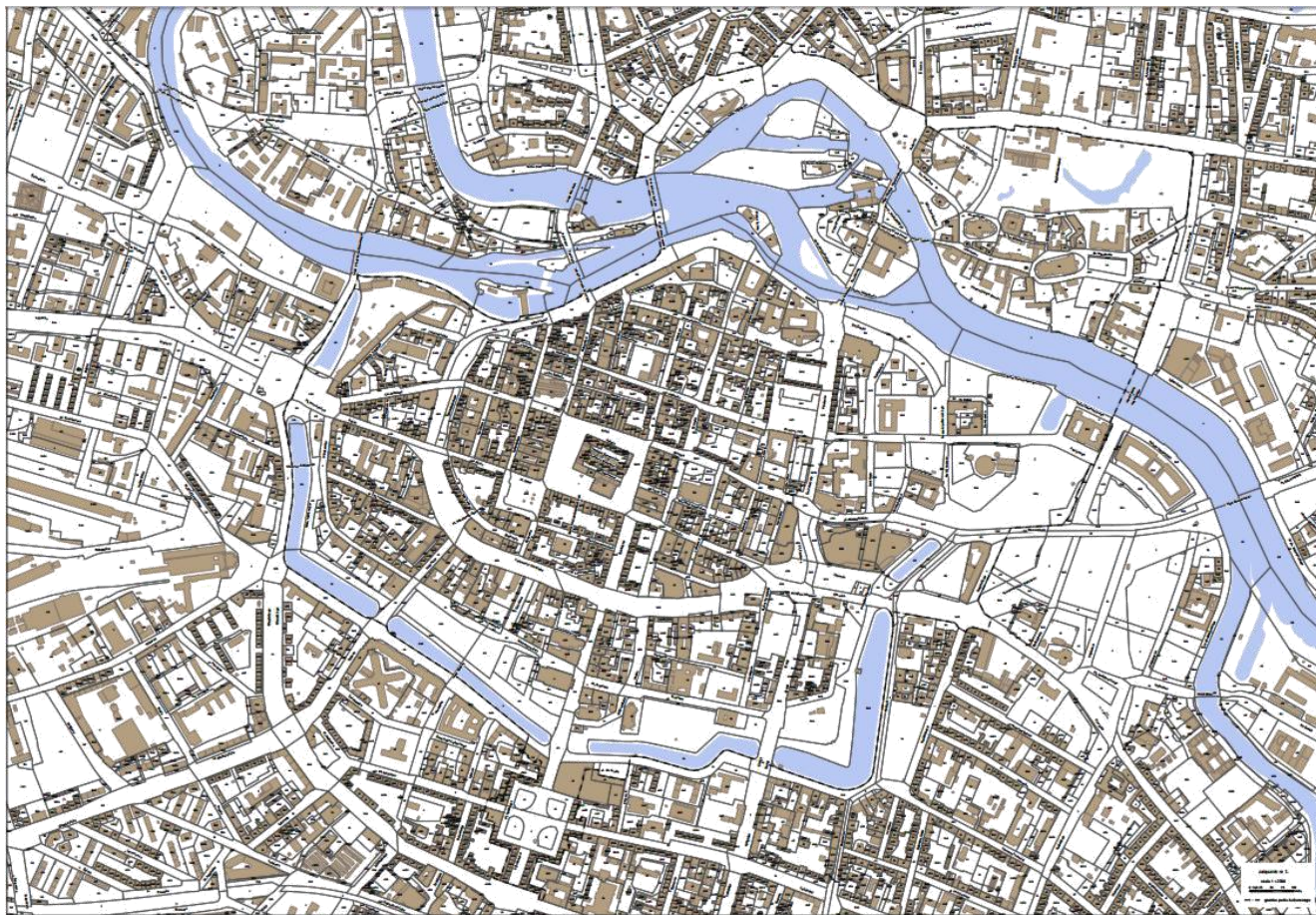
Do rejestru zabytków archeologicznych wpisano 55 stanowisk archeologicznych z terenu Wrocławia. Poza tym odniesienia do zasobów archeologicznych znajdują się w treści decyzji dotyczących układów przestrzennych, np. Wrocław-Leśnica, Zachodni Blok Rynkowy, Blok Rynkowy, wpisanych do rejestru „A”.

3.3.4. Park kulturowy

Park kulturowy „Stare Miasto” utworzono Uchwałą Nr LVI/1465/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 10 kwietnia 2014 roku. Park utworzono w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów

z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Na podstawie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami należy wprowadzić plan ochrony parku kulturowego „Stare Miasto”.

Prezydent Wrocławia Zarządzeniem 12360/2014 z 30-10-2014 powołał Grupę Doradczą i Zespół Roboczy, których zadaniem jest wykonywanie obowiązków wynikających z uchwały Rady Miejskiej Wrocławia nr XVI/1465/14 z dnia 10-04-2014w sprawie utworzenia parku kulturowego "Stare Miasto". Rolą Grupy Doradczej, której przewodniczy Wice-prezydent Wrocławia jest m.in. przygotowanie procedur i koordynacja działań komórek organizacyjnych UM oraz jedno-stek organizacyjnych Gminy mających na celu wdrażanie przepisów dotyczących Parku. Ponadto koordynowanie prac i nadzór nad opracowaniem planu ochrony Parku Kulturowego. Przewodniczący Grupy Doradczej przygotowuje wyjaśnienia w zakresie interpretacji przepisów uchwały a także przygotowuje odpowiedzi na wnioski dotyczące zmiany uchwały.

Mapa z zaznaczonymi granicami parku kulturowego

Źródło: Załącznik 1 do Uchwały Nr LVI/1465/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 10 kwietnia 2014 r. <http://www.wroclaw.pl/files/Park%20Kulturowy/zalacznik-01-mapa-pk.pdf>

Zespół Roboczy (koordynowany przez Biuro Rozwoju Gospodarczego UM z udziałem powołanych przedstawicieli MKZ, Wydziału Architektury i Straży Miejskiej) prowadzi działania kontrolne na terenie Parku, podejmuje bezpośrednie działania zmierzające do usunięcia naruszeń przepisów uchwały.

3.3.5. Lista Skarbów Dziedzictwa

Wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa jest najmłodszą formą ochrony zabytków w Polsce, ustanowioną na mocy art. 7 pkt 1a ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach (Dz. U. z 2016 r., poz. 1330). Dotyczy ona tylko zabytków ruchomych. Do tej pory żaden obiekt z obszaru Wrocławia nie został wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa.

3.3.6. System ochrony krajobrazu kulturowego gminy w dokumentach prawa miejscowego gminnych

Główne cele, zasady i zadania polityki przestrzennej Wrocławia oraz instrumenty jej realizacji wobec środowiska kulturowego wyznacza *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia* (zmiana *Studium* przyjęta Uchwałą Nr L/1467/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 maja 2010 r.). Uchwałą Nr LXI/1553/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 10 lipca 2014 r. przystąpiono do sporządzenia nowej edycji dokumentu.

W celu ochrony dziedzictwa kulturowego w *Studium* przyjęto system ogólnomiejskich stref ochrony konserwatorskiej, w których określono politykę przestrzenną i kierunki zagospodarowania przestrzennego dla obszarów i obiektów mających wartość kulturową, czyli o innym statusie prawnym niż ustalone w planach miejscowych. Wprowadzono następujące strefy ochronne:

- ogólnomiejskie strefy ochrony konserwatorskiej I, obejmujące obszary objęte wpisem do rejestru zabytków oraz postulowane do wpisu, w których elementy historycznego układu przestrzennego uznano za ważne świadectwo historyczne,
- ogólnomiejskie strefy ochrony konserwatorskiej II, obejmujące pozostałe zabytkowe zespoły zagospodarowania i zabudowy, w których elementy historycznego rozplanowania zachowały się w dużej mierze lub częściowo,
- ogólnomiejskie archeologiczne strefy ochrony konserwatorskiej W, które obejmują obszary, na których znajdują się zabytki archeologiczne o szczególnie dużej wartości kulturowej,
- ogólnomiejską archeologiczną strefę ochrony konserwatorskiej OW obejmującą cały obszar miasta, poza obszarami objętymi przez ogólnomiejskie archeologiczne strefy ochrony konserwatorskiej W.

Do ochrony przeznaczono również widoki, panoramy i osie widokowe, ustalono zasady kompozycji przestrzennej, zapewniające harmonizowanie otoczenia z zabytkowymi obiektami i kompleksami urbanistycznymi oraz ich wyeksponowanie. Przyjęto konieczność prowadzenia w obszarze miasta procesów rewitalizacyjnych w obszarach położonych w granicach ogólnomiejskich stref ochrony konserwatorskiej I i II, przy czym najwyższy priorytet przyznano rewaloryzacji zespołu historycznego centrum.

Ustawową formę ochrony zabytków stanowią ustalenia ochrony środowiska kulturowego zdefiniowane w miejscowych

planach zagospodarowania przestrzennego, a tym samym zgodne z zapisami w *Studium*. W obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego wprowadzone są regulacje dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego, takie jak

uwzględnienie obszarów i obiektów objętych ustawowymi formami ochrony, ujętymi w gminnej ewidencji zabytków, oraz wprowadzenie systemu stref ochrony konserwatorskiej. Należy zaznaczyć, że dzięki dużemu pokryciu powierzchni Wro-

clawia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, które w marcu 2017 r. wynosiło ok. 60%, ochrona obiektów i obszarów ustanowiona w tych planach stanowi widoczny i ważny element polityki związanej z ochroną dziedzictwa

kulturowego miasta, w zakresie określonym ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Nowe dokumenty miej-

skie, określające i regulujące zasady polityki przestrzennej i ładu przestrzennego, które są w trakcie opracowywania, w tym przygotowywane plany dla obszarów zabytkowych, również uwzględniają potrzeby ochrony wrocławskiego dziedzictwa kulturowego.

3.3.7. Gminna ewidencja zabytków Wrocławia

Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obowiązek prowadzenia wojewódzkiej ewidencji zabytków (nieruchomych, archeologicznych i ruchomych) spoczywa na Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków. Ewidencja ta ma być prowadzona w formie kart ewidencyjnych zabytków. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

Gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy prowadzi wójt, burmistrz lub prezydent miasta.

Ustawa określa, jakie zabytki winny być ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Zakres merytoryczny gminnej ewidencji zabytków określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661).

Założenie gminnej ewidencji zabytków samo w sobie nie jest formą ochrony zabytków. Na podstawie jej zawartości ustala

się bowiem ochronę w poszczególnych dokumentach, w tym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o warunkach zabudowy czy decyzjach lokalizacji inwestycji celu publicznego. Zgodnie z ust. 3 artykułu 39

Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2016 r., poz. 290) w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub roz-biórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków Wrocławia założona została Zarządzeniem nr 12549/14 Prezydenta Wrocławia z dnia

24 listopada 2014 r. i prowadzona jest przez Prezydenta Wrocławia. W związku z obowiązkiem jej prowadzenia – w dwóch egzemplarzach wykonano ok. 10 500 kart adresowych zabytków nieruchomych zlokalizowanych na terenie Wrocławia.

Jeden egzemplarz karty jest przechowywany w Archiwum Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu, drugi – w Archiwum Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu. Według stanu na grudzień

2016 r. Gminna ewidencja zabytków Wrocławia – z wyłączeniem zabytków archeologicznych – obejmuje ok. 10 500 zabytków architektury i budownictwa, zespołów obiektów i założeń zielonych oraz ok. 70 historycznych układów urbani-

stycznych. Dane dotyczące zabytków archeologicznych, jako niepełne, są na bieżąco uzupełniane i warunkowane są zawartością ewidencji wojewódzkiej.

Gminna ewidencja zabytków Wrocławia – zabytki archeologiczne

Gminna ewidencja zabytków archeologicznych Wrocławia pokrywa się z ewidencją wojewódzką, którą prowadzi Dolno-śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków we Wrocławiu. Informacje dotyczące tej ewidencji można uzyskać bezpośrednio u konserwatora wojewódzkiego.

Aktualnie w wojewódzkiej ewidencji znajduje się 875 stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w granicach administracyjnych Wrocławia. Dla tych stanowisk założono Karty Ewidencyjne Stanowisk Archeologicznych (KESA) w ramach

systemu Archeologicznego Zdjęcia Polski. Na mapie Archeologicznego Zdjęcia Polski Wrocław zajmuje 13 obszarów: 78-26, 78-27, 78-28, 78-29, 79-26, 79-27, 79-28, 79-29, 80-27, 80-28, 80-29, 81-28, 81-29. Obszar 80-28 obejmujący swoim

zasięgiem m.in. Stare Miasto nie został do tej pory opracowany. Kilkadziesiąt (60) kart KESA z tego obszaru powstało po badaniach ratowniczych realizowanych od końca lat 90. XX wieku i związanych z pracami ziemnymi poprzedzającymi działania inwestycyjne na obszarach, co do których istnieje prawdopodobieństwo odkryć archeologicznych.

Informacje o potencjalnych i realnych stanowiskach archeologicznych z obszaru 80-28 można pozyskiwać:

- z publikacji, np. K. Demidziuk, *Archiwalia archeologiczne z terenu Wrocławia do 1945 roku*, Wrocław 1998 oraz obszernej literatury przedmiotu sprzed 1945 roku i po nim,
- z dokumentacji zdeponowanej w archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu, np. z 2 t.
Wytycznych konserwatorskich do studium historyczno-urbanistyczno-konserwatorskiego miasta, zawierającego rozdział pt. *Wytyczne konserwatorskie w zakresie ochrony zabytków archeologicznych dla gminy Wrocław* autorstwa K. Dziemiadziuka z 1997,
- z opracowań wyników badań archeologicznych w Archiwum Państwowym oraz w archiwach Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Muzeum Archeologicznego Oddziału Muzeum Miejskiego Wrocławia, Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk.

Ostatnim zadaniem związanym z tworzeniem Gminnej ewidencji zabytków Wrocławia jest utworzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych. Zadanie to zostanie wykonane na podstawie wytycznych Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu.

3.4. Miejski Konserwator Zabytków

Do zakresu działania Gminy Wrocław należy prowadzenie na terenie miasta szeregu spraw z zakresu ochrony zabytków nieruchomych oraz zabytków ruchomych. Kompetencje działającego z upoważnienia Prezydenta Wrocławia Miejskiego Konserwatora Zabytków wynikają po części z kompetencji konserwatora wojewódzkiego, które zostały przekazane Prezydentowi Wrocławia na mocy porozumień. Ostatnie – Porozumienie w sprawie powierzenia prowadzenia niektórych zadań z zakresu właściwości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – zostało zawarte w dniu 5 września 2011 r. pomiędzy Wojewodą Dolnośląskim a Prezydentem Wrocławia.

Do zadań tych należy m.in.:

- uzgadnianie programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków, programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku,
- przedstawianie zaleceń konserwatorskich, określających sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku,
- przyjmowanie od właściciela lub posiadacza zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadomień o: uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, zagrożeniu dla zabytku, zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku,
- wydawanie pozwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków (z wyłączeniem badań archeologicznych), a także wydawanie pozwoleń na prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych,
- wydawanie opinii w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską,
- prowadzenie nadzoru konserwatorskiego wynikającego z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w tym prowadzenie kontroli stanu zachowania zabytków, wydawanie decyzji - nakazów konserwatorskich, nakładanie grzywien oraz prowadzenie postępowania egzekucyjnego,
- uzgadnianie decyzji o pozwoleniu na budowę obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, z wyłączeniem rozbiórki obiektów znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- wydawanie zezwoleń na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków,
- uzgadnianie ekspertyz technicznych dla budynków i terenów wpisanych do rejestru zabytków lub obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- przyjmowanie zawiadomień o przedmiotach o wartości artystycznej, zabytkowej lub naukowej wchodzących do spadku w związku z zabezpieczeniem spadku przez sąd.

Działając w strukturach Departamentu Architektury i Rozwoju, Miejski Konserwator Zabytków jest włączony we wszystkie działania Urzędu Miasta o charakterze strategicznym, dotyczące nie tylko obiektów zabytkowych, ale także urbanistyki, planowania przestrzennego, architektury, ochrony założenia zieleni, bierze udział w sędziach konkursowych i komisjach oceniających koncepcje architektoniczne i projekty obiektów, które mają być zlokalizowane w ważnych dla miasta miejscach.

Do zadań Miejskiego Konserwatora Zabytków należy również:

- dotowanie remontów zabytków, w zakresie ustalonym przez Radę Miejską Wrocławia,
- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków,
- prowadzenie Archiwum, w którym gromadzone są wszystkie dokumenty związane z działalnością Miejskiego Konserwatora Zabytków, dokumentacje projektowe, ekspertyzy techniczne, studia, analizy, opracowania nauko-historyczne, karty ewidencyjne, karty adresowe, zdjęcia i inne materiały dotyczące obiektów i obszarów zabytkowych z terenu Wrocławia,

- zlecenie opracowania dokumentacji dla obiektów zabytkowych (karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa, karty zabytków ruchomych, ekspertyzy etc.),
- wnioskowanie do Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów zlokalizowanych w granicach administracyjnych Wrocławia,
- występowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o interpretację granic wpisów do rejestru układów urbanistycznych, zespołów budowlanych i założeń przestrzennych (parków, cmentarzy), gdy decyzja o wpisie nie precyzuje zakresu wpisu,
- czynny udział w programach i projektach związanych z rewaloryzacją i rewitalizacją obiektów zabytkowych
- prowadzonych przez Gminę Wrocław,
- prowadzenie obsługi finansowej i prawnej programów: dotacji celowych dla zabytków nie stanowiących wyłącznej własności Gminy Wrocław i dotacji na realizację zadań publicznych polegających na przeprowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i remontowych w obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków,
- prowadzenie we współpracy z innymi wydziałami i jednostkami miejskimi wszystkich spraw merytorycznych, konserwatorskich związanych ze sprawowaniem przez Gminę Wrocław opieki nad zabytkami.

3.5 Działalność instytucji kultury związanych z ochroną zabytków miasta, dla których organem jest Gmina Wrocław

Gmina Wrocław jest organizatorem instytucji, które statutowo realizują zadania związane z ochroną zabytków związanych z Wrocławiem, ich opracowywaniem i prowadzeniem działalności edukacyjnej. Są to:

- Muzeum Miejskie Wrocławia, w którego skład wchodzi siedem oddziałów: Muzeum Archeologiczne i Muzeum Militariów (oba zlokalizowane w dawnym arsenale miejskim przy ul. Cieszyńskiego 9), Muzeum Historyczne i Muzeum Sztuki Medalierskiej (oba z siedzibą w Pałacu Królów Pruskich przy ul. Kazimierza Wielkiego 35), Muzeum Sztuki Cmentarnej (dawny Cmentarz Żydowski przy ul. Ślężnej 37–39), Muzeum Sztuki Mieszkań - skiej (zlokalizowane we wrocławskim Ratuszu), a także Muzeum Teatru im. Henryka Tomaszewskiego (południowe skrzydło Pałacu Królewskiego, pl. Wolności 7a),
- Muzeum Architektury we Wrocławiu, wraz z oddziałem Archiwum Budowlanego miasta Wrocławia,
- Ośrodek Pamięć i Przyszłość (instytucja współprowadzona z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego).

Działalność jednostek muzealnych reguluje Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 987 z późniejszymi zmianami).

4. Założenia programowe

Gminny program opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020 zapewnia realizację celów zawartych w art. 87 pkt 1

Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tzn.:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1. Priorytety polityki gminnej związanej z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami oraz kierunki działań

Gminnego programu opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020

Priorytet I

OCHRONA PRZESTRZENI KULTUROWEJ ORAZ ZABYTEKÓW WROCŁAWIA, *polegająca na dbałości o tworzenie odpowiednich uwarunkowań prawnych, wynikających z obowiązków i możliwości jednostki samorządowej.*

Kierunki działań:

I.1: Zarządzanie obiektami i obszarami zabytkowymi objętymi szczególnymi formami ochrony (wpis na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, park kulturowy, pomniki historii)

I.2: Ochrona obiektów i obszarów zabytkowych w ramach możliwości prawnych jednostki samorządu terytorialnego

I.3: Tworzenie dokumentacji konserwatorskiej jako podstawy do ustanawiania odpowiedniej ochrony zabytków na terenie miasta

Zadania:

- dla Kierunku I.1:
  - właściwe zarządzanie obszarem wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, prowadzone na pod -
stawie wdrażanego planu zarządzania (zadanie szczegółowo opisane w pkt 4.2.2),
  - wzmocnienie współpracy Gminy Wrocław i Miejskiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu z Ośrodkiem ds. Światowego Dziedzictwa UNESCO, działającego w strukturze Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie,
  - właściwe zarządzanie parkiem kulturowym „Stare Miasto”, w tym opracowanie i realizacja planu ochrony parku kulturowego oraz kontynuacja pracy miejskiej jednostki zarządzającej parkiem kulturowym (zadanie szczegółowo opisane w pkt 4.2.1),
  - usprawnienie narzędzi funkcjonujących na terenie parku kulturowego w celu podnoszenia jakości krajobrazu kulturowego Starego Miasta we Wrocławiu;
- dla Kierunku I.2:
  - realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez Miejskiego Konserwatora Zabytków na podstawie porozumienia pomiędzy Wojewodą Dolnośląskim a Prezydentem Wrocławia, w tym prowadzenie Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków,
  - realizacja zadań z zakresu opieki nad zabytkami wynikających z dokumentów strategicznych miasta, wprowadzanie skutecznych zapisów dotyczących ochrony środowiska kulturowego w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia* oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
  - prowadzenie zintegrowanych działań w zakresie planowania przestrzennego oraz gospodarki nieruchomościami mających na celu przede wszystkim: powstrzymanie degradacji obiektów i obszarów o wartościach zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych, poprawę stanu ich zachowania (zadania dotyczące ochrony krajobrazu kulturowego, układów urbanistycznych, przestrzeni publicznych, zespołów obiektów, układów zieleni zabytkowej i po-szczególnych obiektów),

zachowanie spójności i komplementarności krajobrazu kulturowego Wrocławia, monitoring *Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych*,

- kontrola stanu zachowania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych, w tym opracowanie i realizacja pla-nów kontroli przede wszystkim zagrożonych obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- interwencje przy rażących naruszeniach prawa ochrony zabytków, prawa zagospodarowania przestrzennego i prawa budowlanego (zwłaszcza w zakresie samowoli konserwatorskich i budowlanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz przy obiektach rejestrowych oraz ujętych w ewidencji gminnej),
- przeciwdziałanie niszczeniu stanowisk archeologicznych – przestrzeganie konieczności wymagania przy wyda-waniu pozwoleń konserwatorskich opinii bądź decyzji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych Dolnoślą-skiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu,
- prowadzenie i uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków, w tym opracowanie kart adresowych dla stanowisk archeologicznych na podstawie kart ewidencyjnych stanowiących wojewódzką ewidencję zabytków, po przeka-zaniu jej przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

• dla Kierunku I.3:

- sporządzanie dokumentacji konserwatorskich w postaci studiów historycznych, historyczno-architektonicznych i historyczno-urbanistycznych dla poszczególnych obiektów, zespołów budowlanych i obszarów urbanistycznych w celu określenia wartości poszczególnych zabytków, wskazania zakresu dopuszczalnych zmian i określenia spo-sobów ich ochrony,
- sporządzanie dokumentacji konserwatorskiej dla większych jednostek urbanistycznych: ciągów ulicznych, pie-rzei zabudowy, kwartałów zabudowy czy zespołów budowlanych wraz ze studiami sylwetowymi oraz wnioskami konserwatorskimi, zawierającymi wskazanie elementów przeznaczonych do ochrony w skali urbanistycznej i krajobrazowej (osi widokowych, sylwet zespołów zabudowy i jednostek urbanistycznych, panoram, dominant, etc.),
- położenie szczególnego nacisku na sporządzanie studiów i dokumentacji konserwatorskich dla zabytkowych osiedlowych zespołów mieszkaniowych, wraz ze sformułowaniem konserwatorskich wniosków dla zachowania ich skali, sylwety i kompozycji przestrzennej oraz wskazanie zakresu dopuszczalnych zmian w tych układach, sposobów uzupełniania i kontynuacji ich struktury przestrzennej oraz sposobów właściwego ich utrzymania i remontowania,
- położenie nacisku na sporządzanie planów ochrony i wytycznych konserwatorskich na podstawie tak sporzą-dzanej dokumentacji, uwzględnianie tych zapisów w dokumentach planistycznych miasta oraz w procesie projek-towym dla poszczególnych inwestycji,
- sporządzanie konserwatorskich studiów kolorystycznych dla większych jednostek urbanistycznych, w tym pie-rzei miejskich, ciągów zabudowy i zespołów budowlanych – przede wszystkim mieszkaniowych – oraz uwzględ-nianie ich w procesie projektowym i uzgodnieniowym. Priorytet II

UTRWALENIE WARTOŚCI ZABYTKOWYCH ZASOBU WROCŁAWIA ORAZ POPRAWA JEGO STANU ZACHO - WANIA, *skupiające zadania związane z opieką nad zabytkami miasta w obszarach, gdzie gmina pozostaje właścicielem i gospodarzem obiektów i obszarów zabytkowych, w tym dążenie do materialnej poprawy stanu zabytków, ich odbudowy, adaptacji i rewitalizacji oraz jak najlepszej jakości realizacji inwestycji, aktywne i efektywne zarządzanie dziedzictwem, a także stymulowanie właściwych praktyk wśród wszystkich właścicieli obiektów zabytkowych na terenie miasta.*

Kierunki działań:

II.1: Poprawa stanu zachowania zabytków Wrocławia

II.2: Wprowadzanie jak najwyższej jakości użytkowania, projektowania i wykonywania adaptacji i remontów obiektów i obszarów zabytkowych

II.3: Wzmocnienie współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych wraz z promowaniem dobrych praktyk konserwa-torskich

Zadania:

- dla Kierunku II.1:
  - podejmowanie prac remontowych przy obiektach zabytkowych (powstałych przed 1945 r. i w okresie powojen-nym) oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, stanowiących mienie Gminy Wrocław (zadania szczegółowo opisane przede wszystkim w pkt 4.4, w tym rewaloryzacja wnętrz międzyblokowych, prowadzenie remontów budynków zabytkowych przez Zarząd Zasobu Komunalnego i Wrocławskie Mieszkania S. z o. o.)
  - podejmowanie działań prowadzących do zahamowania procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do po-prawy stanu ich zachowania poprzez udzielanie dotacji z budżetu Gminy na remonty obiektów zabytkowych (realizacja programów: wsparcia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy budynkach mieszkalnych w zabudowie pierzejowej wsparcia prac rewaloryzacyjnych przy obiektach zlokalizowanych na terenie wystawy WuWA, wsparcia dla organizacji pozarządowych, udzielanych na wykonanie prac konserwator-skich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, opisane szczegółowo w pkt 4.2.3),
  - prowadzenie zintegrowanych działań w zakresie zarządzania mieniem komunalnym oraz w zakresie gospodarki nieruchomościami, mających na celu przede wszystkim: powstrzymanie degradacji obiektów o wartościach za-bytkowych, w pierwszej kolejności tych wpisanych do rejestru zabytków, podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania oraz położenie nacisku na przywracanie właściwego sposobu ich użytkowania (zwłaszcza użyt-kowania budynków mieszkalnych)
  - prowadzenie inwestycji związanych z rewaloryzacją przestrzeni publicznych i założeń zieleni na obszarach za-bytkowych przy zachowaniu ich wysokiej jakości urbanistycznej i projektowej oraz utrwaleniu ich wartości za-bytkowych (miejsca planowane do realizacji w pierwszej kolejności szczegółowo opisane w pkt 4.5: Pl. Piłsud - skiego, Wzgórze Liebicha Ścieżka Kulturowa Czterech Świątyń, rewaloryzacja kościoła drewnianego pw. św. Nepomucena w Parku Szczytnickim, rewaloryzacja odcinka Promenady Staromiejskiej przy Wzgórz-u Partyzan-tów, remont budynku dawnej pijalni mleka przy ul. Podwale projektu M. Berga, wykonanie kolejnych etapów rewaloryzacji bulwaru im. ks. Zienkiewicza i terenu wokół kościoła pw. św. Marcina, rewitalizacja Bulwaru Sło-niecznego, rewitalizacja bulwaru pom. Mostami Sikorskiego i Pomorskim Południowym, opracowanie masterpla-nu dla Parku Grabiszyńskiego, rewaloryzacja ścieżki Hugo Richtera, kontynuacja działań na terenie Parku Le - śnickiego)
  - realizacja programów związanych z rewitalizacją wyznaczonych obszarów miasta (zadanie szczegółowo opisa-ne w pkt 4.5)
  - prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej zmierzającej do jak najlepszych efektów w zakresie zachowa-nia, użytkowania i funkcjonowania wrocławskiego dziedzictwa, polegającej na inicjowaniu działań, stymulowa-niu procesów związanych z ochroną zabytków, aktywizacją środowiska osób związanych z ochroną zabytkó w etc.
- dla Kierunku II.2:
  - podnoszenie jakości prowadzonych prac budowlanych przy zabytkach, a także prac restauratorskich i konserwa-torskich, m.in. poprzez wzmocnienie nadzoru konserwatorskiego przy prowadzonych inwestycjach, uwzględnienie konsultacji i konserwatorskich ekspertyz zewnętrznych przy wydawaniu decyzji konserwatorskich oraz przy sprawowaniu nadzoru konserwatorskiego,
  - promowanie wysokiej jakości inwestycji związanych z obiektami i obszarami zabytkowymi, w których Gmina Wrocław pozostaje inwestorem, m.in. poprzez wyłanianie projektów architektonicznych i urbanistycznych w drodze konkursów;
- dla Kierunku II.3:
  - współpraca z właścicielami budynków zabytkowych, w tym wspólnotami mieszkaniowymi oraz zarządcami nieruchomości, w celu stymulacji i oddziaływania na właściwe użytkowanie obiektów i ukierunkowywanie dzia-łań wiązanych z opieką nad dziedzictwem Wrocławia,
  - promowanie dobrych praktyk inwestycyjnych oraz właściwego utrzymania obiektów zabytkowych i korzystania z zasobu zabytkowego, m.in. poprzez upowszechnianie takiej wiedzy podczas spotkań z właścicielami, stworze-nie poradników i podręczników dobrych praktyk wskazujących takie sposoby i pozytywne przykłady,

- kontynuowanie wsparcia finansowego w postaci udzielania dotacji właścicielom zabytków nieruchomych pro-wadzącym prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane,
- wspieranie właścicieli zabytków m.in. poprzez udzielanie informacji i wiedzy w zakresie ochrony zabytków, udostępnianie dokumentacji konserwatorskich przechowywanych w Archiwum Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu.

Priorytet III:

ZARZĄDZANIE I PROMOWANIE ZASOBU ZABYTKOWEGO MIASTA POPRZEZ WIEDZĘ, mające na celu budowanie powszechnej świadomości wartości zasobu zabytkowego miasta i jego promocję na podstawie jego dokumentowania i opracowywania, a także pracę nad społecznym zrozumieniem działań konserwatorskich, w tym procesu wartościowania zabytków i znaczenia wartości zabytkowych (bądź ich braku) przy poszczególnych zabytkach.

Kierunki działań:

III.1: Specjalistyczne rozpoznanie o charakterze badawczym i naukowym zasobów miasta, stanowiące podstawę pracy nad dziedzictwem w wielu kierunkach

III.2: Poszerzanie dostępu do wiedzy o dziedzictwie kulturowym miasta

III.3: Zwiększanie świadomości społecznej związanej z systemem ochrony zabytków w Polsce

Zadania:

- dla Kierunku III.1:
  - opracowywanie dokumentacji oraz dofinansowanie prac badawczych dotyczących zasobu zabytkowego miasta, zwłaszcza dla obiektów i obszarów objętych programami rewitalizacji oraz miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (kierunek częściowo powiązany z zadaniami kierunku I.3),
  - prowadzenie prac związanych z rozpoznaniem i oceną wartości zabytków Wrocławia powstałych po 1945 r.,
  - prowadzenie prac związanych z rozpoznaniem zabytków militarnych i przemysłowych Wrocławia, w tym zabytków hydrotechnicznych,
  - współpraca z uczelniami wyższymi Wrocławia oraz instytucjami i merytorycznie przygotowanymi stowarzyszeniami, w tym organizacjami zawodowymi zajmującymi się ochroną dziedzictwa kulturowego (Narodowy Instytut Dziedzictwa, Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków, Stowarzyszenie Architektów Polskich, Stowarzyszenie Historyków Sztuki);
- dla Kierunku III.2:
  - wspieranie wydawnictw i wydarzeń związanych z naukowym badaniem dziedzictwa kulturowego Wrocławia, publikacji naukowych oraz popularnonaukowych,
  - publikacja informacji dotyczących prac konserwatorskich finansowanych oraz współfinansowanych z budżetu gminy oraz prezentacja obiektów, przy których przeprowadzono prace konserwatorskie finansowane oraz współfinansowane z budżetu gminy,
  - wspieranie projektów i realizacji mających na celu promowanie walorów kulturowych jako potencjału dla rozwoju turystyki,
  - wspieranie turystyki kulturowej na terenie miasta m.in. poprzez rozbudowę infrastruktury, rozwój szlaków turystycznych i budowę sieci tras rowerowych;
- dla Kierunku III.3:
  - rozszerzenie współpracy i wspieranie merytoryczne i organizacyjne działalności grup społecznych, organizacji pozarządowych i środowisk zawodowych zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami,
  - promocja zabytków Wrocławia i upowszechnianie wiedzy o zabytkach Wrocławia, m.in. poprzez współpracę z przewodnikami miejskimi, uczestnictwo Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków w

wydarzeniach i festiwalach związanych z architekturą (np. DOFA), organizacja wydarzeń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego

2. Zadania planowane na lata 2017–2020

Niniejsza część *Gminnego programu opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020* określa w szczególności sposób części zadań, jakie zostały już precyzyjnie wyznaczone w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na kolejne cztery lata.

Należy zaznaczyć, że nie wszystkie zadania znalazły tak szczegółowe rozwinięcie, gdyż uważa się, że nie istnieje taka

potrzeba dla dużej części z nich - opisanie części wyznaczonych zadań w punkcie 4.1 jest wystarczające.

Wskazane poniżej zadania z jednej strony stanowią kontynuację działań prowadzonych do tej pory: bazują na ich osią-

gnięciach i rozwijają istniejące już oraz sprawdzone formuły, a także obszary aktywności. Z drugiej strony, biorąc pod uwagę zmiany zachodzące w dziedzinie ochrony zabytków oraz w zakresie funkcjonowania doktryny konserwatorskiej,

zmieniające się widocznie zapotrzebowanie społeczne dotyczące przedmiotów, sposobów i zakresu ochrony konserwator-

skiej, dynamikę realiów finansowych i inwestycyjnych oraz projektowych, a także zmieniające się uwarunkowania prawne

– zdefiniowano nowe elementy i obszary działań, w obrębie których należy aktywnie występować.

4.2.1. Zarządzanie parkiem kulturowym „Stare Miasto” (zawarte w grupie zadań I.1)

Park kulturowy „Wrocław Stare Miasto” został utworzony Uchwałą nr LVI/1465/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 10 kwietnia 2014 r., w związku z art. 16 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zarzą-

dzenie nr 12360/2014 Prezydenta Wrocławia w sprawie powołania Grupy Doradczej i Zespołu Roboczego ds. Parku Kulturowego „Stare Miasto” utworzyło odpowiednie jednostki, których zadaniem jest wykonywanie obowiązków wynikają-

cych z ww. Uchwały. Do zadań Grupy i Zespołu należy m.in. przygotowanie procedur i koordynowanie działań komórek organizacyjnych Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz jednostek organizacyjnych Gminy Wrocław, mających na celu

sprawne wdrożenie przepisów dotyczących parku kulturowego „Stare Miasto”, zapewnienie przestrzegania przepisów

prawa na obszarze parku kulturowego, opracowanie kampanii informacyjnej dotyczącej parku kulturowego i nadzór nad jej wdrożeniem. W okresie czteroletnim obowiązującego *Programu* jako priorytetowe zakłada się również realizację jed-

nego z zadań Grupy, polegające na opracowaniu planu ochrony parku kulturowego, a także koordynowanie wynikających z niego działań i jego wdrożenie.

4.2.2. Zarządzanie obszarem wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO (zawarte w grupie za-dań I.1)

W okresie obowiązywania niniejszego programu wdrażany jest *Plan zarządzania miejscem wpisanym na Listę Światowego*

Dziedzictwa UNESCO. Hala Stulecia we Wrocławiu (dokument opracowała Wrocławska Rewitalizacja Sp. z o.o., Wrocław 2015).

Plan zarządzania dla obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa jest dokumentem obligatoryjnym dla miejsc

wpisanych na listę UNESCO. Ma on charakter wytycznych dotyczących obszaru zarządzania dobrem i jest formą umowy społecznej zawartej pomiędzy interesariuszami na rzecz ochrony miejsca. Plan zarządzania ma umożliwić realizację celu,

którym jest podporządkowanie wszystkich planów inwestycyjnych na obszarze obiektu i strefy buforowej ochronie warto-

ści dobra oraz zachowaniu charakteru i historycznego kontekstu przestrzennego. Celem tego dokumentu jest również sko-ordynowanie działań dotyczących zarządzania i monitorowania kompleksu Hali Stulecia i jej strefy buforowej, a także

zapewnienie zrównoważonego wykorzystania i funkcjonowania całego kompleksu z uwzględnieniem kwestii społecznych, środowiskowych i ekonomicznych, pełne wykorzystanie potencjału turystycznego oraz walorów krajobrazowych obiektu i jego otoczenia.

Zakłada się kontynuację prac remontowych przy obiekcie wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, jak również poprawę walorów i jakości przestrzeni w obszarze objętym wpisem i strefy buforowej. Przyjmuje się planowanie nowych inwestycji w kontekście zachowania integralności krajobrazowej miejsca wpisanego na listę UNESCO, ochronę środowiska naturalnego oraz pielęgnację terenów zieleni. Planuje się również wdrożenie zadań związanych z edukacją i turystyką. Cały obszar wpisu i strefy buforowej jest objęty ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania terenu.

4.2.3. Dotacje z budżetu Gminy Wrocław na prace konserwatorskie przy zabytkach (zawarte w zadaniach II.1)

Zgodnie z art. 81 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jednostki samorządu terytorialnego mają możliwość dotowania prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Tryb udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków określa w drodze uchwały organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

Obecnie w ramach zadań własnych Prezydenta Wrocławia udzielane jest wsparcie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych poprzez trzy programy, realizowane na podstawie:

- Uchwały Nr LIV/3242/06 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 6 lipca 2006 r. w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków położonym na terenie Gminy Wrocław (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2008 r. Nr 137, poz. 1650 oraz z 2010 r. Nr 210, poz. 3257)
- Uchwały nr IX/163/11 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 maja 2011 r. w sprawie udzielenia dotacji celowej podmiotom posiadającym tytuł prawny do obiektu wpisanego do rejestru zabytków na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, znajdującym się na terenie wystawy *WuWA* we Wrocławiu (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r., nr 134, poz. 2205);
- Uchwały Nr XXXI/635/16 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 października 2016 r. w sprawie programu współpracy Miasta Wrocławia z organizacjami pozarządowymi w roku 2017 oraz Uchwały nr XLII/981/13 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wieloletniego programu współpracy Miasta Wrocławia z organizacjami pozarządowymi w latach 2013–2017.

Przyjmuje się, że w okresie obowiązywania niniejszego programu utrzymana zostanie wysokość środków przeznaczonych na dotacje, wynosząca ok. 10 mln zł rocznie. Na podstawie obserwacji i doświadczenia wynikającego z cyklicznego funkcjonowania wyżej wymienionych programów, należy wskazać potrzebę rozszerzenia możliwości wsparcia finansowego przez Gminę na inne grupy zabytków. W związku z powyższym obecnie prowadzone są analizy i rozpoznanie mające na celu sformułowanie nowych programów dotacyjnych i zaprezentowania ich Radzie Miejskiej.

4.2.4. Ochrona zabytków w kolejnych edycjach Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego.

Společne oczekiwania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego we Wrocławiu w ostatnich kilku latach stały się wi- doczne i czytelne, co kilkukrotnie zostało już podkreślone w niniejszym dokumencie. W celu rozszerzenia partycypacji

mieszkańców miasta oraz umożliwienia im bezpośredniego wpływu na ochronę zabytków zlokalizowanych na terenie miasta, w kolejnej edycji Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego, początkowo jako program pilotażowy, planuje się wy- asygnowanie odrębnej puli środków na projekty związane z podniesieniem lub odzyskaniem wartości zabytkowych obiek-

tów i obszarów, ujętych w Gminnej ewidencji zabytków Wrocławia lub wpisanych do rejestru zabytków. Planowane dzia- łanie z jednej strony ma na celu skonstruowanie narzędzia, które w bezpośredni sposób umożliwi wrocławianom wpływ na stan zachowania obiektów i obszarów posiadających wartości zabytkowe, z drugiej zaś – ma promować i popularyzować

wiedzę o zabytkach, poszerzać zrozumienie problematyki konserwatorskiej oraz pomóc w kształtowaniu społecznej współodpowiedzialności za kondycję wrocławskiego dziedzictwa kulturowego.

4.2.5. Program ochrony zabytków architektury powstałych po 1945 r.

W trakcie działań wojennych oraz zaraz po ich zakończeniu, Wrocław został dotknięty zniszczeniami zasobu budowlanego i struktury przestrzennej w niezwykle szerokiej, urbanistycznej skali. Objęły one zarówno obszar staromiejskiego centrum, jak i zespoły przedmieść czy obszarów dawnych podwrocławskich wsi i osiedli. W tej sytuacji, wobec konieczności odbudowy miasta i zaspokojenia potrzeb społecznych, w tym lawinowo narastających potrzeb mieszkaniowych, Wrocław stał się wyjątkowym w skali Polski ośrodkiem architektonicznym. Powstające w nim dzieła nowej architektury ukształtowały wyróżniający się na tle innych polskich miast ośrodek realizujący obiekty o indywidualnych i nowatorskich cechach oraz rozwiązaniach.

Obecnie w Gminnej ewidencji zabytków Wrocławia ujętych zostało ok. 20 budynków i zespołów budowlanych powstałych po 1945 r.. Jest to realizacja postulatu wyartykułowanego przez Generalnego Konserwatora Zabytków w okólniku z 2016 r. i tym samym wpisuje się w kształtowaną obecnie w Polsce doktrynę konserwatorską. Dwa z nich – budynek Audytorium Chemii UWr. oraz wieża ciśnień zlokalizowana przy ul. Elbląskiej – zostały wpisane do rejestru zabytków. Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obiekty, zespoły budowlane i obszary ujęte w ewidencji gminnej stanowią zabytki nieruchome i podlegają ochronie konserwatorskiej.

Świadomie formułowanym celem gminnej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego jest zrealizowanie szeregu zadań związanych z promocją wiedzy na temat powojennego dziedzictwa architektonicznego i urbanistycznego Wrocławia oraz dążenie do kształtowania postaw przejawiających się w rozumieniu jego wartości wśród mieszkańców i użytkowników. Z drugiej strony, planowane działania mają na celu dbanie o substancję zabytkową poszczególnych budynków, zespołów budowlanych i założeń przestrzennych. Zabytki powojennej architektury cechuje potrzeba ich zabezpieczenia i powstrzymania ich degradacji technicznej, polepszenia ich stanu zachowania, a także powstrzymania zmian wprowadzanych na skutek ciągłego użytkowania i bezpowrotnego zastępowania oryginalnych rozwiązań materiałowych i technologicznych elementami współczesnymi. Praca z tymi obiektami wymaga zatem wdrożenia działań rewaloryzacyjnych i rewitalizacyjnych, utrwalenia zniszczonej i zagrożonej niekiedy substancji zabytkowej, niekiedy zaś – jej odtworzenia. Planowane zatem przez gminę działania mają zmierzać do podniesienia stanu zachowania tych budynków i odzyskania ich walorów architektonicznych i artystycznych.

W ramach programu ochrony zabytków architektury i urbanistyki, powstałych po 1945 r. planowane są następujące działania:

- analiza powojennego zasobu zabytkowego i ujęcie w gminnej ewidencji zabytków obiektów, zespołów i obszarów jeszcze nie objętych ochroną konserwatorską, a posiadających czytelne i uznane wartości zabytkowe,
- przygotowywanie odpowiedniej dokumentacji i występowanie do Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu o wszczynanie procedury wpisu poszczególnych zabytków do rejestru zabytków,
- rozpoznanie możliwości dofinansowywania prac przy budynkach powstałych po 1945 r. z budżetu Gminy Wrocław,
- podejmowanie działań i promowanie procesów zmierzających do wskazywania dobrych praktyk i postaw przy prowadzeniu remontów budynków powstałych po 1945 r.; m.in. kontynuowanie działań podjętych przy budynku mieszkalnym zlokalizowanym przy pl. bp. Nankiera 14 w postaci modelowego remontu elewacji i klatki schodowej, promowanie tej inwestycji jako wyznaczającej dobrą jakość pracy z takimi budynkami, stymulowanie działań zmierzających do ich rewaloryzacji i remontów, mimo trudności w postaci podziałów własnościowych i obecnego sposobu zarządzania budynkami.

4.2.6. Program ochrony zabytków przemysłowych

Jako znaczące centrum gospodarcze, pełniące jedną z wiodących ról w dobie przekształceń rewolucji przemysłowej na Dolnym Śląsku, Wrocław może się poszczycić bogactwem obiektów oraz okazałych

zespołów zabudowy poprzemysłowo - wej. Grupa ta jest zróżnicowana ze względu na zasięg, charakter i funkcje zabudowy, obejmując zespoły związane z komunikacją (zajeżdnie tramwajowe), budynki produkcyjne i magazynowe wielu dziedzin, w tym dawne fabryki przemysłu ciężkiego, fabryki czy browary, obszary kolejowe, młyny i spichlerze, silosy, zespoły portowe, wieże ciśnieni i zespoły wodociągowe. Szczególnie uwagi wymagają stan zachowania i wartości zabytkowe elementów hydrotechnicznych, zarówno stałych (jazdy, śluzy, zespoły budowlane i przestrzenne, w tym zespół portu miejskiego), jak i pływających, które są charakterystyczne dla Wrocławia i jego rozbudowanego układu hydrograficznego. Specyfika technologiczna wszystkich wymienionych obiektów często powoduje, że są one bardzo trudnym materiałem architektonicznym do rewitalizacji czy wręcz uratowania oraz wymagają dużych nakładów finansowych.

Działania gminy związane z ochroną tych zabytków powinny się koncentrować na:

- pracy nad analizą i dalszym rozpoznaniem obiektów poprzemysłowych, ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- wskazaniu ewentualnych obiektów lub ich grup posiadających wartości zabytkowe i kwalifikujących się do objęcia ochroną poprzez ujęcie ich w ewidencji gminnej, bądź wskazanie takich, które utraciły swoje wartości zabytkowe,
- tworzeniu dokumentacji, a w dalszym etapie sformułowaniu planów ochrony ww. budynków, budowli i zespołów poprzemysłowych, w tym wyselekcjonowaniu takich, których objęcie ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków jest możliwe i zasadne,
- działaniach związanych z rewaloryzacją i rewitalizacją zabytków architektury poprzemysłowej wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.7. Program ochrony wrocławskich zabytków militarnych

Ze względu na strategiczne znaczenie Wrocławia, jego dziejową rolę jako stolicy Dolnego Śląska i skomplikowaną historię, w różnych częściach miasta zlokalizowane są zabytki militarne i ich relikty, powstające w ogromnej rozciągłości chronologicznej i dużej rozpiętości typologicznej. Są one zróżnicowane zarówno pod względem stopnia zachowania substancji zabytkowej, jak i wartości zabytkowych. Zbiór ten tworzą pozostałości średniowiecznych obwarowań miejskich, wchłonięte przez miasto i stanowiące widoczne ślady jego tkanki urbanistycznej, czy też takie elementy, jak bardzo słabo widoczne w jego strukturze fortyfikacje nowożytne; w dalszej zaś kolejności – zespoły młodszych obiektów fortyfikacyjnych, stanowiących wciąż jeszcze w większości zachowany komplet budowli stałych wzniesionej na przełomie XIX i XX w. Twierdzy Wrocław. Na okres poprzedzający i obejmujący II wojnę światową przypada budowa wielu obiektów związanych z czynną i bierną ochroną przeciwlotniczą o zróżnicowanej wartości zabytkowej. W związku z poszerzaniem się świadomości społecznej związanej z koniecznością ochrony obiektów militarnych i wzrastającą potrzebą pracy z tym zasobem zabytkowym, w latach 2017–2020 niezbędne jest podjęcie działań przy tych obiektach.

Planowane działania mają obejmować:

- prace nad analizą i dalszym rozpoznaniem obiektów militarnych, ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- wskazanie ewentualnych obiektów lub ich grup posiadających wartości zabytkowe i kwalifikujących się do objęcia ochroną poprzez ujęcie w ewidencji gminnej, bądź wytypowanie takich, które utraciły swoje wartości zabytkowe bądź nie istnieją,
- tworzenie dokumentacji, a w dalszym etapie sformułowanie planów ochrony ww. budynków, budowli i zespołów militarnych,
- działania związane z rewaloryzacją i rewitalizacją zabytków architektury militarnej wpisanych do rejestru zabytków, w tym kontynuację wspierania działań już prowadzonych (m.in. wsparcie Społecznego Muzeum Militariów prowadzonego w budynku Fortu Piechoty nr 9 zlokalizowanym przy ul. Pełczyńskiej 33, włączanie fortów piechoty do istniejących założeń parkowo-rekreacyjnych, jak np. fortu piechoty w Parku Zachodnim), wspieranie poszukiwania użytkowników i gospodarzy obiektów militarnych,

- dbałość o zabezpieczenie nieużytkowanych fortów wpisanych do rejestru zabytków w ramach konserwatorskich działań kontrolnych,
- inicjowanie i wspieranie działań służących popularyzacji turystycznego wykorzystania obiektów architektury militarnej Wrocławia, tworzenie szlaków turystycznych, obejmujących te obiekty,
- ochrona zieleni wysokiej i niskiej będącej elementem pierwotnych założeń fortyfikacyjnych.

3. Prowadzenie Gminnej ewidencji zabytków Wrocławia.

Zgodnie z art. 22 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wójt, burmistrz lub prezydent miasta prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, w której powinny

być ujęte zabytki nieruchome wpisane do rejestru, zabytki nieruchome wskazane przez konserwatora wojewódzkiego do ujęcia w tej ewidencji oraz inne zabytki nieruchome, wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków Wrocławia została założona na mocy Zarządzenia nr 12549/14 Prezydenta Wrocławia z dnia 24 listopada 2014 r. i obejmuje ok. 10 500 zabytków nieruchomych. W 2013 r. w drodze przetargu wyłoniono wykonawcę

kart adresowych zabytków ewidencji gminnej, których ostatnia partia została przekazana z końcem 2016 r., dzięki czemu każdy zabytek nieruchomy zlokalizowany na terenie Gminy Wrocław posiada swoją dokumentację w postaci karty adresowej, zawierającej m.in. nazwę zabytku, wskazanie jego lokalizacji, fotografię pozwalającą na identyfikację obiektu,

określenie czasu jego powstania i jego obrys, który jest równoznaczny z zasięgiem ochrony. W postaci tej dokumentacji miasto po raz pierwszy w swojej historii uzyskało tak kompleksową i aktualną dokumentację zasobu zabytkowego, zwery-

fikowanego pod kątem lokalizacji, a przede wszystkim stanu zachowania poszczególnych obiektów i zespołów. Obecnie informacje z Gminnej ewidencji zabytków Wrocławia są wprowadzane do Systemu Informacji Przestrzennej Wrocławia i w 1. połowie 2017 r. planowane jest ich udostępnienie. Tym samym będzie można uznać, że wiedza o zasobie zabytkowym miasta została zinwentaryzowana i udostępniona oraz stanowi kompletny i aktualny zbiór dokumentujący dziedzictwo urbanistyczne i architektoniczne Wrocławia.

4.4. Realizacja Założeń polityki społeczno-gospodarczej Wrocławia (zawarte w grupie zadań II.1)

Założenia polityki społeczno-gospodarczej Wrocławia to corocznie przygotowywany dokument, w którym wyznaczone zostają priorytety polityki społeczno-gospodarczej miasta oraz wskazywane są miejskie przedsięwzięcia o charakterze strategicznym – również te związane z dbałością o jego środowisko kulturowe i dziedzictwo. Priorytety wskazane w do - kumencie są następnie wprowadzane do corocznych uchwał budżetowych miasta. Opracowanie corocznie wyznacza trzy priorytetowe obszary działań, grupujące szczegółowe cele rozwoju społeczno-gospodarczego Wrocławia.

W roku 2017 zadania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami Gminy Wrocław znalazły swoje miejsce w obrębie wszystkich trzech obszarów priorytetowych. Działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego w pośredni sposób są zawarte w treści większej liczby programów planowanych do realizacji przez Gminę Wrocław. Programy te, związane przede wszystkim z działaniami rewitalizacyjnymi czy też gospodarowaniem mieniem komunalnym, w szerszej skali odnoszą się do ochrony wrocławskiego dziedzictwa materialnego i uwzględniają jego zachowanie oraz zasady ochrony zabytków. Jako przykłady takich działań w dokumencie przygotowywanym na rok 2018 wskazać można zadania związane z rewitalizacją społeczno-gospodarczą wrocławskiego Nadodrza (pkt 22) oraz programu rewitalizacji miasta

Wrocławia (pkt 55), zmianą wizerunku Centrum Staromiejskiego (pkt 25), podwyższeniem poziomu ładu przestrzennego (pkt 29), konstruowaniem polityki przestrzennej w obszarze Wrocławia (pkt 53), realizacją programu zagospodarowania

wnętrz międzyblokowych (pkt 57), dbałość o odniesienie i utrzymanie poziomu atrakcyjności miejsc publicznych (pkt 60), realizację programu rewitalizacji Wysp Odrzańskich i zieleni miejskiej (pkt 92). Corocznie wyznacza się też do realizacji kilka indywidualnych zadań bezpośrednio związanych z ochroną zabytków, z których najważniejsze polegają na kontynuowaniu udzielania dotacji z budżetu miasta na prace konserwatorskie i restauratorskie przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków.

4.5. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w programach i projektach miejskich związanych z rewitalizacją miasta (zawarte w zadaniach II.1)

Zadania z zakresu ochrony zabytków, opieki nad zabytkami i szerzej – zachowania dziedzictwa kulturowego Wrocławia stanowią element miejskich programów rewitalizacji, których realizacja będzie kontynuowana w okresie obowiązywania niniejszego *Programu*.

Rewitalizacja wybranych obszarów Wrocławia, inicjowana i sterowana przez władze samorządowe w celu stworzenia warunków ich rozwoju, jest wieloletnim procesem przemian, prowadzonym w sposób kompleksowy jako zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie. Partnerem samorządu Wrocławia w przygotowaniu projektów rewitalizacyjnych i ich zarządzaniu (tzw. operatorem rewitalizacji) jest miejska spółka Wrocławska Rewitalizacja Sp. z o.o. Obszary rewitalizacji częściowo pokrywają się z obszarami urbanistycznymi o dużych wartościach zabytkowych, przy czym zabytkowe budynki wpisane do rejestru zabytków, przede wszystkim mieszkalne, występują na tych obszarach w niewielkiej liczbie.

W zakresie ochrony zabytków działania rewitalizacyjne obejmują kształtowanie i stymulowanie procesów społecznych i ekonomicznych oraz gospodarczych, prowadzonych z mieszkańcami oraz obiektami, w ostatnim zaś stadium kończą je remonty i rewaloryzacje substancji zabytkowej poszczególnych budynków oraz podniesienie jakości zabytkowych przestrzeni publicznych.

Aktualnym dokumentem koordynującym procesy rewitalizacji Wrocławia jest *Lokalny Program Rewitalizacji na lata 2016–2018*, przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej Wrocławia Nr XXIII/496/16 z dnia 21 kwietnia 2016 roku. W programie tym zdefiniowane zostały granice dwóch obszarów rewitalizacji, do których dokument jest adresowany: Przedmieście Odrzańskie i Przedmieście Oławskie.

Ponadto w zakresie działań rewitalizacyjnych należy wymienić przygotowania do podjęcia uchwały Rady Miejskiej o przystąpieniu do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji, a także przygotowywaną Uchwałą krajową.

Rewitalizacja Przedmieścia Odrzańskiego – kontynuacja działań (zadanie II.1)

Uchwała Nr XXXI/1037/09 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 lutego 2009 r. w sprawie wyznaczenia Obszaru Wsparcia oraz przyjęcia programu przedsięwzięć rewitalizacyjnych współfinansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013 zapoczątkowała działania rewitalizacji Przedmieścia Odrzańskiego, które trwają od 2004 roku. W ramach tego programu realizowano projekty infrastrukturalne i związane z rewaloryzacją obiektów o walorach kulturowych. W latach 2007–2014 kontynuowano projekty rewitalizacyjne dofinansowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2007–2013.

Po zakończeniu pierwszego etapu, zgodnie z obowiązującym *Lokalnym Programem Rewitalizacji na lata 2016–2018* zakłada się kontynuację tego wieloletniego procesu, który zakłada m.in. działania w dziedzinach społeczno-ekonomicznych i gospodarczych, dalsze prace związane z rewitalizacją wewnątrz międzyblokowych i remontami zabytkowych budynków.

Mapa z zaznaczonymi granicami obszaru wsparcia.

Źródło: *Lokalny Program Rewitalizacji na lata 2016–2018*, Wrocławska Rewitalizacja

Sp. z o.o., Załącznik do Uchwały Nr XXIII/496/16 Rady Miejskiej

Wrocławia z dnia 21 kwietnia 2016 r.

http://wrosystem.um.wroc.pl/beta_4/webdisk/184355/0496ru-07z.pdf

Rewitalizacja Przedmieścia Oławskiego (zadanie II.1)

Drugim obszarem wyznaczonym jako pole kompleksowych działań rewitalizacji jest Przedmieście Oławskie – obszar o bardzo wysokich wartościach zabytkowych, potwierdzonych wpisem do rejestru zabytków jego historycznego układu urbanistycznego w czerwcu 2005 r., jednak o dużym stopniu degradacji, złym stanie technicznym zasobu budowlanego, radykalnie pogorszonym skutkami powodzi w 1997 r., i w trudnej sytuacji społeczno-ekonomicznej.

Działania związane z ochroną zabytków prowadzone w ramach rewitalizacji Przedmieścia Oławskiego dotyczą także sfer społecznej i gospodarczej, jednak jednym z celów prowadzonego programu jest utrwalenie rozplanowania przestrzennego

dzielnicy i jej wyjątkowego krajobrazu architektonicznego, wraz z profilem funkcjonalnym poszczególnych obszarów, ciągów ulic i zespołów budowlanych, jaki został ukształtowany w dominujący sposób w 2. poł. XIX stulecia.

Działania związane z ochroną zabytków, w ramach realizacji pierwszego etapu programu, obejmować mają:

- dawną wytwórnię wódek Carla Schirdewana, zlokalizowaną na zapleczu kamienicy przy ul. R. Traugutta 102– 104, wraz z Żabią Ścieżką i wybrzeżem Oławy – planowane działania zakładają zagospodarowanie wskazanego fragmentu Przedmieścia, obejmując m.in. wprowadzenie nowej funkcji w zabytkowy budynek dawnej wytwórni wódek, jego remont i ewentualnie rozbudowę, zagospodarowanie dziedzińca, powiązanie z ciągiem Żabiej Ścieżki i stworzenie w tym obszarze przestrzeni publicznej, która będzie wykorzystana na potrzeby Przedmieścia Oławskiego w różnych porach roku przez różne grupy użytkowników; realizacja inwestycji i sformułowanie szczegółowych rozwiązań projektowych ma nastąpić w drodze konkursu architektonicznego;
- szpital zlokalizowany przy ul. R. Traugutta – przystąpiono do aktualizacji miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla zespołu budowlanego dawnego szpitala; nowe zapisy muszą zawierać pełną ochronę zespołu i, po przeprowadzeniu odpowiednich analiz historycznych i architektonicznych, wskazywać sposób zagospodarowania;

- nadbrzeża rzeki Oławy - program zakłada działania związane z rewaloryzacją i ożywieniem zaniedbanych wybrzeży rzeki i wprowadzenia w te rejon funkcji rekreacyjnych;
- pozostałości kaplicy Kościoła Chrystusowego przy ul. Żabia Ścieżka 1 - kilkakrotnie już podejmowane działania Gminy Wrocław zmierzają ku zabezpieczeniu i rewitalizacji obiektu oraz w efekcie doprowadzeniu do jego użytkowania, jednak stopień komplikacji związanych z zagospodarowaniem tej nieruchomości może spowodować trudności w jej realizacji.

Mapa z zaznaczonymi granicami obszaru wsparcia.

Źródło: *Lokalny Program Rewitalizacji na lata 2016–2018*, Wrocławska Rewitalizacja Sp. z o.o., Załącznik do Uchwały Nr XXIII/496/16 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 kwietnia 2016 r.

http://wrosystem.um.wroc.pl/beta_4/webdisk/184355/0496ru-07z.pdf

Program rewitalizacji zespołu urbanistycznego WuWA we Wrocławiu (zadanie II.1)

Działania w ramach programu mają na celu przeprowadzenie kompleksowej rewitalizacji eksperymentalnego, wzorcowego osiedla WuWA z 1929 roku.

Podobnie jak w przypadku programów rewitalizacyjnych wybranych obszarów wrocławskich przedmieść, rewitalizacja osiedla WuWA w jednym ze swoich zasadniczych założeń uwzględnia zasady zachowania przedmiotowego założenia wpisane do rejestru zabytków, poszczególne działania zaś są zgodne z zapisami Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Program zakłada m.in. podniesienie stanu technicznego poszczególnych budynków zespołu, a także odzyskanie ich pierwotnego kształtu i kompozycji architektonicznej, zmienionych na skutek braku zrozumienia i poszanowania ich

wartości zabytkowych, a także z powodu wieloletnich zaniedbań w ich utrzymaniu. Program zakłada więc działania związane z rewaloryzacją zasobu zabytkowego osiedla WuWA. Działania planowane na lata 2017–2020 obejmować mają:

- kontynuację programu udzielania dotacji na dofinansowanie remontów budynków osiedla, zgodnie z Uchwałą IX/163/11 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 maja 2011 r. określającą zasady udzielenia dotacji celowej podmiotom posiadającym tytuł prawny do obiektu wpisanego do rejestru zabytków i znajdującego się na terenie osiedla dawnej wystawy WuWA we Wrocławiu,
- zakończenie prac budowlanych zagospodarowania przestrzeni publicznych na historycznym osiedlu WuWA we- dług projektu opracowanego na podstawie konkursu architektonicznego przeprowadzonego przez Gminę Wrocław w 2011 r; jako inwestor zastępczy projekt prowadzi w imieniu i na rzecz Gminy miejska spółka Wrocław-ska Rewitalizacja Sp. z o.o.,
- podejmowanie działań związanych ze staraniem Gminy Wrocław o przyznanie osiedlu mieszkaniowemu WuWA Znak Dziedzictwa Europejskiego jako założeniu, które odegrało szczególną rolę w kształtowaniu historii i kultury Europy; działania prowadzi w imieniu i na rzecz Gminy miejska spółka Wrocław-ska Rewitalizacja Sp. z o.o.,
- stworzenie w lokalu użytkowym na parterze tzw. galeriowca przy ul. Tramwajowej nr 2 punktu informacyjnego pn. InfoWUWA; projekt prowadzi w imieniu i na rzecz Gminy miejska spółka Wrocław-ska Rewitalizacja Sp. z o.o.

Rewitalizacja Leśnicy (zadanie II.1)

Na lata 2017–2020 planuje się zdefiniowanie działań związanych z rewitalizacją kolejnej dużej dzielnicy Wrocławia o

wyjątkowych wartościach zabytkowych – Leśnicy, a także określenie realnego horyzontu czasowego dla ich realizacji. Podobnie jak pozostałe obszary objęte działaniami rewaloryzacyjnymi i rewitalizacyjnymi (Przedmieście Odrzańskie,

Przedmieście Oławskie i Psie Pole), jej zespół urbanistyczny wraz z nawarstwieniami archeologicznymi został wpisany do rejestru zabytków na mocy decyzji nr 353/A/04 z dnia 7 września 2004 r. i prezentuje wyjątkowe wartości artystyczne, historyczne i naukowe.

Jak do tej pory, Gmina Wrocław partycypowała w finansowaniu remontów zabytkowych elementów dzielnicy: budynku dworca Wrocław Leśnica i wiat peronowych przy ul. Rubczaka (zespół dworca wpisany do rejestru zabytków decyzją nr

A/1011/1-7 z dnia 2 maja 2007 r.), pomnika maryjnego przy ul. Średzkiej (wpisany do rejestru zabytków ruchomych), a także działań związanych z rewaloryzacją parku przypałacowego (rej. zabytków nr A/5293/193 z dnia 15 lutego 1962 r.).

Obecnie istnieje pilna potrzeba podjęcia dalszych działań na terenie zespołu urbanistycznego Leśnicy, związanych z utwaleniem jej kształtu przestrzennego i polepszeniem stanu zachowania tworzących ją zabytków oraz sposobu zagospo-

darowania tego obszaru. Planowane działania mają zostać zrealizowane m.in. w oparciu o „master plan”, opracowany na

podstawie warsztatów architektonicznych zorganizowanych przez wrocławski oddział Stowarzyszenia Architektów Polskich pod patronatem Prezydenta Wrocławia, realizację obwodnicy Leśnicy oraz inne działania planistyczne.

Rewitalizacja i zagospodarowanie pl. marsz. Józefa Piłsudskiego (zadanie II.1)

Plac marsz. J. Piłsudskiego stanowi jedną z najważniejszych przestrzeni publicznych osiedla Karłowice we Wrocławiu. Efektem warsztatów architektonicznych – zorganizowanych w 2013 r. przez wrocławski oddział Stowarzyszenia Architektów Polskich pod honorowym patronatem Prezydenta Wrocławia jako konkurs ideowy na opracowanie koncepcji architektoniczno-urbanistycznej placu – w 2017 r. będzie stopniowa realizacja inwestycji na podstawie sformułowanych już wniosków oraz przeprowadzonych konsultacji społecznych. Działania rewaloryzacyjne planowane są w powierzchni placu oraz obejmować mają część jego pierzei ukształtowanych przez kamienice czynszowe. Część remontów kamienic wpisanych do rejestru zabytków i zlokalizowanych przy pl. Piłsudskiego 1, 5, i 7 została już dofinansowana przez Gminę Wrocław, pozostałe działania mają natomiast objąć rewaloryzację fragmentów elewacji pozostałych kamienic ujętych indywidualnie w Gminnej ewidencji zabytków Wrocławia – oczyszczenie powtarzalnych portali i zdobień elewacji oraz ich iluminację.

Program rewaloryzacji zieleni, nabrzeży i wysp odrzańskich (zadanie II.1)

Program związany z rewaloryzacją terenów i kompozycji zieleni we Wrocławiu, w tym tych o wartościach zabytkowych, zaplanowany został na lata 2004–2021 jako szereg inwestycji i działań, od zachowawczych, polegających na rewaloryzacji i uzupełnieniu istniejących założeń, po planowanie i tworzenie nowych. W *Wieloletnim Planie Inwestycyjnym* przewidziano środki finansowe na realizację poszczególnych inwestycji, wśród których w latach 2017–2020 planuje się:

I Promenady i bulwary

- rewaloryzacja fragmentu Promenady Staromiejskiej w rejonie ul. Teatralnej i pomnika Mikołaja Kopernika, wraz z obszarem promenady biegnącej przy Wzgórzu Partyzantów,
- remont i rewitalizację budynku dawnej pijalni mleka, zaprojektowanego przez Maxa Berga, zlokalizowanego przy południowym brzegu fosy miejskiej, na wysokości budynków przy ul. Podwale 58-60,
- realizacja II i III etapu prac związanych z rewaloryzacją wybrzeża im. ks. Zienkiewicza wraz z remontem zabytkowych relikwów średniowiecznych obwarowań miejskich, terenem zieleni i remontem nawierzchni placu przy kościele św. Marcina,
- kontynuacja działań związanych z rewaloryzacją i ożywieniem bulwaru Joliot-Curie,
- zaplanowanie i wdrożenie działań związanych z rewaloryzacją i rewitalizacją wraz z zaplanowaniem kompozycji zieleni przy Bulwarze Słonecznym,
- rewaloryzacja bulwaru nadodrzańskiego zlokalizowanego na północnym brzegu rzeki, na odcinku ograniczonym mostami Sikorskiego a Południowym Mostem Pomorskim (w rejonie ul. ks. Witolda),
- działania związane z rewaloryzacją nabrzeży Oławy, w związku z planem rewitalizacji Przedmieścia Oławskie-go;

II Parki i tereny zieleni

- opracowanie inwentaryzacji wraz z gospodarką drzewostanem, a następnie opracowanie i przyjęcie „master planu” dla działań rewaloryzacyjnych i porządkowych dla obszaru parku Grabiszyńskiego wraz z wprowadzeniem oświetlenia ścieżek,
- przystąpienie do opracowania koncepcji i sposobów realizacji rewaloryzacji Ścieżki Hugo Richtera,
- realizacja zaleceń związanych z użytkowaniem i zagospodarowaniem parku Szczytnickiego opracowanych przez zespół ds. Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz kontynuacja działań związanych z remontem i odtwarzaniem elementów kompozycji parku (m.in. planowany remont drewnianego kościoła p. w. J. Nepomucena),
- kontynuacja działań rewaloryzacyjnych, prowadzonych na obszarze Parku Leśnickiego.

Rewaloryzacja i zagospodarowanie Wzgórza Liebicha (Wzgórza Partyzantów) (zadanie II.1)

Dawne Wzgórze Liebicha (Wzgórze Partyzantów) stanowi wyjątkowy i wartościowy zespół architektoniczno-rekreacyjny zlokalizowany w południowo-wschodnich granicach wrocławskiego Starego Miasta. Obecnie, mimo swoich wyjątkowych walorów oraz atrakcyjnego usytuowania, pozostaje w złym stanie, a Gmina Wrocław ubiega się o odzyskanie możliwości zarządzania tym terenem. W przypadku odzyskania pełnego prawa do zarządzania tą nieruchomością konieczne będzie podjęcie szeroko zakrojonych działań zmierzających do rewitalizacji i zagospodarowania jego terenu, w tym poprawy stanu technicznego jego substancji zabytkowej oraz kompozycji zieleni, a także doprowadzenie do zmiany funkcji obiektu i użytkowania go we właściwy sposób – czyli jako reprezentacyjnej przestrzeni publicznej o wysokiej randze i charakterze rekreacyjnym, stanowiącej część Promenady Staromiejskiej. Konkretnie działania związane z tym zabytkiem, z konserwatorskiego punktu widzenia, powinny zmierzać w stronę odzyskania jego wartości zabytkowych oraz odtworzenia nieistniejących elementów. Będą one mogły zostać przedstawione po ostatecznym uregulowaniu sytuacji formalno-prawnej nieruchomości.

4.6. Pozostałe projekty prowadzone przez Gminę Wrocław związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami miasta

Program Ścieżki Kulturowej Czterech Świątyń

Realizacja programu Ścieżki Kulturowej Czterech Świątyń jest jednym z najstarszych działań rewitalizacyjnych, związa - nych z kulturą, tożsamością i zasobem zabytkowym Wrocławia, realizowanym stopniowo od 2007 roku. Należy uznać, że praktycznie wszystkie jego założenia, wraz z poprawą stanu zachowania obiektów zabytkowych, zostały zrealizowane. Na lata 2017–2020, na zakończenie realizacji programu, zaplanowano działania związane z rewaloryzacją dawnej żydowskiej łaźni rytualnej, wpisanej do rejestru zabytków i zlokalizowanej przy ul. Włodkowica 9. Realizacja programu i ww. zadania nie oznacza jednak zaprzestania działań miejskich na tym obszarze. Wśród potrzeb tego terenu należy wskazać m.in. konieczność stałego utrzymywania w dobrym stanie przestrzeni publicznych będących własnością gminy czy dalszą pracę nad wnętrzami podwórzowymi.

Zajezdnia Dąbie – realizacja Centrum Kultury Akademickiej

W okresie obowiązywania niniejszego *Programu* podjęte zostaną działania w celu wdrożenia projektu rewitalizacji nie-czynnej zajezdni tramwajowej Dąbie – obiektu, który powstał w 1913 r. w związku z wybudowaniem Hali Stulecia i założeniem terenów wystawowych. Planowane jest wykorzystanie zabytkowych obiektów (w tym trzech hal tramwajowych) na funkcje ośrodka edukacyjnego i placówki kulturalnej. Po uchwaleniu w 2016 r. planu miejscowego dla obszaru zajezdni, uwzględniającego planowaną adaptację, zaplanowano działania zmierzające do wdrożenia zmiany funkcji i adaptacji budynku na Centrum Akademickie.

Zajezdnia przy ul. Legnickiej

W związku z istniejącą kolekcją zabytków komunikacji – taboru tramwajowego (który został wpisany do rejestru zabytków ruchomych) oraz autobusowego – planowane jest przebudowanie i przekształcenie części budynku dawnej zajezdni tramwajowej zlokalizowanej przy ul. Legnickiej 65 we Wrocławiu na obiekt przeznaczony do przechowywania i ekspozycji pojazdów. Działania związane z projektem mają zatem obejmować przebudowę budynku w celu wprowadzenia nowej funkcji, przy zachowaniu jego wartości zabytkowych, a także odtworzenie nieistniejących elementów obiektu. Termin realizacji zadania jest uzależniony od możliwości uzupełnienia finansowania inwestycji ze środków gminnych o fundusze zewnętrzne.

Inwentaryzacja elementów wchodzących w skład lapidarium zlokalizowanym przy Muzeum Architektury we Wrocławiu

Losy powojennej odbudowy miasta oraz wciąż przeprowadzane prace remontowe i budowlane spowodowały powstanie lapidarium, które jest tworzone przez kamienne relikty architektoniczne pochodzące z wielu wrocławskich obiektów. Zbiór ten jest mocno zróżnicowany zarówno pod kątem wartości poszczególnych elementów, jak i ich znaczenia i stanu zachowania. Obecnie obiekty te nie są rozpoznane, opisane i zabezpieczone w należyty sposób. Planowane jest zatem kompleksowe opracowanie istniejącego zbioru: jego inwentaryzacja, rozpoznanie i zabezpieczenie, a w dalszej kolejności praca nad jego ekspozycją i zachowaniem.

5. Finansowanie zadań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego Wrocławia

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określone zostały w rozdziale 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy zabytkach na osobę fizyczną lub inną jednostkę organizacyjną (w tym także jednostkę z sektora finansów publicznych) posiadającą tytuł prawny do danego obiektu. Na podstawie art. 71 ust. 2 ww. ustawy, sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich,

restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego jest zadaniem własnym tej jednostki.

5.1. Dofinansowanie z budżetu Gminy Wrocław

Formy i zasady dofinansowania z budżetu Gminy Wrocław prac remontowych, rewitalizacyjnych i konserwatorskich przy obiektach zabytkowych nieruchomościach i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków, zlokalizowanych w granicach administracyjnych miasta oraz podstawy prawne dofinansowań zostały szczegółowo omówione w punkcie 4.2.3. niniejszego Programu: „Dotacje z budżetu Gminy Wrocław na prace konserwatorskie przy zabytkach”.

Dotacje celowe na prace konserwatorskie przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków nie stanowiącym wyłącznej własności Gminy Wrocław mogą być udzielone obiektom:

- wpisanym do rejestru zabytków,
- będącym w złym stanie technicznym,
- posiadającym dla Wrocławia istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe, w szczególności dla promowania kultury oraz historii miasta wzbogacając jego ofertę turystyczną i kulturową,
- położonym w zwartej pierzejowej zabudowie pierwotnie mieszkaniowej znajdującej się w obszarze objętym Lokalnym Programem Rewitalizacji,
- położonym na terenie osiedla WuWA.

O dotację na ww. cel mogą się ubiegać podmioty, które posiadają tytuł prawny do obiektu wpisanego do rejestru zabytków i nie są zaliczane do sektora finansów publicznych, tj. osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, finansujące prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku. Dotacje przyznaje Rada Miejska Wrocławia na wniosek Prezydenta.

Udzielanie dotacji na realizację zadań publicznych polegających na przeprowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i remontowych w obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, położonych na terenie Wrocławia następuje w trybie otwartego konkursu ofert. Finansowane są prace przy obiektach architektury i zabytkach ruchomych. Zadanie kierowane jest do organizacji pozarządowych, zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2016 r., poz. 239), która zobowiązuje organy administracji publicznej do współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ww. ustawy.

Pozostałe zadania sformułowane w niniejszym *Programie* w większości wpisane są w programowe dokumenty finansowe miasta i są uwzględniane w budżecie. Należą do nich m.in. finansowanie remontów budynków pozostających mieniem komunalnym i posiadających wartości zabytkowe, rewaloryzacja miejskich zabytkowych przestrzeni publicznych, finansowanie działalności Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu wraz z tworzeniem budżetu Biura, z którego pokrywa się m.in. koszty sporządzania dokumentacji zabytków, oraz zabezpieczeniem środków pieniężnych przeznaczonej na rewitalizację.

5.2. Dofinansowanie z budżetu państwa

Zasady finansowania opieki nad zabytkami z budżetu państwa uregulowane są zapisami Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 1789). Zgodnie z ww. przepisami, obowiązek finansowania prac przy zabytku spoczywa na właścicielu lub posiadaczu zabytku, przy czym osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

Dotacja może być udzielona przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. W przypadku dotacji udzielanej przez ministra, prace muszą być realizowane w ramach zadań mieszczących się w ogłaszanych programach operacyjnych lub priorytetach tych programów, realizujących cele zawarte w Narodowej Strategii Rozwoju Kultury.

W zakresie wsparcia finansowego sakralnych obiektów zabytkowych udzielanego z budżetu państwa należy wskazać Fundusz kościelny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, dotujący remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym. Fundusz skupia się na wsparciu podstawowych prac, związanych przede wszystkim z zabezpieczeniem zabytków nieruchomych.

5.3. Dofinansowanie z budżetu województwa dolnośląskiego

W celu ochrony zabytków materialnego dziedzictwa kulturowego regionu poprzez konserwację, restaurację lub roboty budowlane zabytków ruchomych i nieruchomych, w budżecie Samorządu Województwa Dolnośląskiego corocznie uwzględnia się środki przeznaczone na wspieranie zadań z zakresu ochrony i opieki na zabytkami. Uchwała nr XXVIII/ 788/12 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 8 listopada 2012 r. określa zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego wraz ze zmianą przyjętą w Uchwale nr XVIII/466/16 z dnia 28 stycznia 2016 roku.

5.4. Fundusze Unii Europejskiej

Fundusze strukturalne są narzędziami realizacji polityki spójności prowadzonej przez Unię Europejską w celu wyrównywania różnic społecznych i gospodarczych w krajach członkowskich. W latach 2017 - 2020 funkcjonują: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny oraz Fundusz Spójności. Na poziomie poszczególnych państw członkowskich UE polityka spójności jest realizowana za pomocą programów krajowych (m.in. Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko”, a w nim: VIII Oś Priorytetowa: „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury”) oraz regionalnych takich jak: Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Dolnośląskiego, w którym zapisano działania związane ze środowiskiem i jego zasobami (w tym ochrona, rozwój i udostępnianie zasobów dziedzictwa kulturowego oraz przystosowanie obiektów do pełnienia nowych funkcji) a także działania związane z infrastrukturą społeczną (w tym: rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz odnowa części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych).

5.5. Fundusze norweskie i fundusze EOG

Fundusze te, będące formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej, bezpośrednio dotyczą wsparcia działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, mających na celu zacieśnianie współpracy ekspertów w dziedzinie nowoczesnych technik, dokumentacji, ochrony, konserwacji i promocji dziedzictwa kulturowego, zwalczanie nielegalnego wywozu i wwozu oraz handlu skarbami kultury oraz zarządzanie dziedzictwem narodowym.

5.6 Ulgi podatkowe

Formą pomocy finansowej dla właścicieli obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków jest system ulg podatkowych. Na podstawie art. 4, ust. 1, pkt 9, lit. c i d Ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadku i darowizn (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz. 205) zwolnione od podatku jest nabycie w drodze spadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli nabywca jest zaliczony do I lub II grupy spadkowej oraz gdy zabezpiecza je i konserwuje zgodnie z obowiązującymi przepisami, a także zabytków ruchomych i kolekcji wpisanych do rejestru zabytków i zabytków użyczonych muzeum w celach naukowych lub wystawienniczych na okres nie krótszy niż 2 lata.

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 6 Ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 716) zwalnia się od podatku od nieruchomości: budynki i grunty wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

5.7 Finansowanie zadań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego a dokumenty finansowe miasta

Finansowanie zadań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym zadań wskazanych do realizacji w niniejszym *Programie*, zostało uwzględnione w dokumentach związanych z finansami miasta, w tym w *Wieloletniej Prognozie Finansowej*, obejmującej szeroki horyzont czasowy lat 2016–2043, oraz *Wieloletnim Planie Inwestycyjnym na lata 2015–2019*, przyjętym Uchwałą nr VI/41/15 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 15 stycznia 2015 r., który jest wiążącym dokumentem uwzględnianym przy opracowywaniu projektów budżetu miasta w zakresie wydatków majątkowych. Zadania pośrednio związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, w których uwzględnia się zasady ochrony zabytków i które uzyskały dofinansowanie z funduszy europejskich, to m.in.: działania związane z transportem i łącznością (przebudową wjazdu i parkingiem przy parku Grabiszyńskim), gospodarką mieszkaniową (Program Przebudowy Gminnego Zasobu Mieszkaniowego, Rewitalizacja Miasta Wrocławia, Program Rewitalizacji Przedmieść Oławskiego i Odrzańskiego) czy gospodarką komunalną i ochroną środowiska (Program rewitalizacji zieleni, nabrzeży i Wysp Odrzańskich, Rewaloryzacja parku Szarytnickiego). Należą do nich także działania bezpośrednio przeznaczona na cele kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

Podsumowanie

Działania i projekty oraz sposób zarządzania dziedzictwem Wrocławia, zaproponowane w niniejszym *Programie*, stanowią realne cele, których realizacja jest wykonalna z punktu widzenia działań prowadzonych przez gminę oraz narzędzi prawnych, organizacyjnych, koordynacyjnych i finansowych, jakimi gmina dysponuje. Celem *Gminnego programu opieki nad zabytkami Wrocławia na lata 2017–2020* jest zdefiniowanie i zebranie zadań, których realizacja – w szerokim kontekście, wykraczającym poza perspektywę 2020 r., a przyjmującym perspektywę czasową działań konserwatorskich – będzie zmierzać do trwałego zachowania dziedzictwa kulturowego miasta i utrwalenia jego indywidualnych cech, wynikających z jego historii. Realizacja tych działań określona została na lata 2017–2020, jednak ich elementy będą kontynuowane również po 2020 r., na co wskazują dotychczasowe doświadczenia, a także osiągnięcia gminy. Warto w tym miejscu podkreślić, że opieka i ochrona zabytków należą w swojej istocie do działań ciągłych, które permanentnie muszą być uwzględniane w planach i w polityce gminnej, zwłaszcza w mieście o tak bogatym i wielowymiarowym zasobie kulturowym jak Wrocław. Nie polegają one jedynie na realizacji punktowych zadań remontowych czy rewaloryzacyjnych, których efekty są wymierne i widoczne, ale na konsekwentnym utrzymywaniu poszczególnych obiektów i całych obszarów zabytkowych w należyтым stanie oraz właściwym wykorzystywaniu tych zasobów. W skład tych działań wchodzi cykliczne i powtarzalne zabiegi pielęgnacyjne i konserwatorskie oraz remontowe przy dziedzictwie architektonicznym, pielęgnacja terenów zieleni i ich drzewostanu, codzienne przestrzeganie standardów konserwatorskich i użytkowych, a także uwzględnianie krajobrazowych walorów w użytkowaniu budynków i zespołów urbanistycznych. Kolejne lata oraz sposób realizacji zadań wyznaczonych w niniejszym *Programie* pozwolą na sformułowanie nowych zadań, które wypełnią treść kolejnych programów opieki nad zabytkami oraz nadadzą kierunek polityce konserwatorskiej na kolejne lata. Niektóre natomiast zostaną powtórzone w podobnej lub niezmienionej formie. Nie będzie to oznaczać porażki dotychczasowych działań, ale konsekwencję w realizowaniu przedsięwzięć długoterminowych, które nie powinny zostać skategoryzowane jako zakończone i zamknięte. Będą one wyrazem cechujących działalność konserwatorską trwałości i ciągłości polityki związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego.